

Maskar, spindlar, håligheter och om att komma nära naturen

Projektsammanfattning av Lillelunda förskola
2019-2020

Götene kommun

Med insikt kring, EKOLOGISK KÄNSLIGHET

Under läsåret har vi på Lillelunda förskola arbetat med EKOLOGISK KÄNSLIGHET, huvud, hand och hjärta. Det som förenar all personal på Lundsbrunns förskola är att barnen ska få vara ute, gå till skogen och vara i vår närmiljö. Vi tycker att det är viktigt att ta hänsyn till varandra och vår omgivning. Vi lever i en tid där återbrukstanken är angelägen, vilket både barn och personal värnat om. Vi vill vara en del av en hållbar framtid och vara rädda om det vi har. **Det ger framtidstro!** I Läroplan för förskolan Lpfö 18 sidan 9, Förskolans uppdrag. "En positiv framtidstro ska prägla utbildningen. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö och till natur och samhälle."

Barnen visar att de bryr sig om naturen och letar efter egna lösningar som i exemplet nedan, rädda djur ur översvämmade håål.

"Vi kan väl rädda den med en pinne." "Vi kan ta en lös pinne o håålla den stilla så den kan komma på."

"Nej för då flyter den bort vi behöver nåågot tyngre, jag vet; STENAR"

"Nej jag vet, jag har legobåtar hemma som vi kan lägga där så den kan hoppa på, då kör den bara under trädet o räddar den!"

Vi har under läsåret kunnat sett att naturen blivit en länk mellan fantasi och verklighet. Det har varit spännande att följa projekten, och dess olikheter i utformandet och görandet. Vi hoppas att du som läser får dig en och annan aha-upplevelse och förståelse för arbetssättet men också för barns tankar kring naturen. Det finns en stor faktakunskap som barnen erövrar under projektets gång om olika djur, insekter och natur. Vi har ett gäng maskexperter, barn som är bra på spindlar och nåågra andra som kan väldigt mycket om hååligheter. Barnen har utvecklat en förståelse för hur vi kan påverka naturen.

/Kerstin Torstensson Rektor & **Anna Wånerstedt**
Pedagogista

Innehåll

Med insikt kring,	3
Syfte 5	
Svampskogen	6
Solen	17
Vind	22
Vatten	26
Fjäril	35
Nyckelpiga	49
Trollslända	60
Vårdnadshavaresdelaktighet	76
Pedagogernas processer	77
Kompetensutveckling	78
Sammanfattning	79

Syfte

Ekologisk känslighet

Huvud Hand Hjärta

Syftet med projektet är att ge barnen en relation till naturen och därmed utveckla barnens ekologiska känslighet, gentemot andra, sig själva och miljön.

Genom utforskandet och hundraspråkligheten vill vi bidra till nya berättelser kring ekologisk känslighet och hållbart tänkande för att skapa hopp och framtidstro.

Svampskogen

De yngsta barnens projekterande

Svampskogen är en avdelning där barnen är i ettårsåldern och i augusti startade vi upp vår avdelning med två barn som var kvar sedan tidigare. Vårt projektarbete började med att planera en ingång för hur vi skulle kunna arbeta med de mindre barnen och fånga upp deras intresse för utforskande och samtidigt utmana barnets lärande. Under hösten har vi tagit emot tio nya barn och det har gått åt en del tid åt att bygga relationer med barnen och vårdnadshavare. I relation till projektarbetet har trygghet och anknytning mellan barn och barn och barn och vuxen varit av vikt för att skapa en bra gemensam och en trygg barngrupp samtidigt för att skapa ett meningsfullt lärande för barnen (skolverket 2018, s.10).

Förskolan ska stimulera barnens kreativitet, nyfikenhet och självkänsla och få möjligheten för att undersöka och reflektera samtidigt som de ska få möta sin omvärld står det i läroplanen för förskolan (Skolverket 2018, s. 10). I

Barnen själva upptäckte olika naturmaterial genom att känna och försöka förstå bland annat kottar, pinnar och stenar.

koppling till vårt projekt har vi tagit fasta på just det och vi började med att göra utflykter till en skog som ligger i anknytning till förskolan, där barnen fick möjligheter att möta naturen på olika sätt. Både genom att använda sina sinnen för att undersöka men också med sin fantasi och kreativitet. Barnen själva upptäckte olika naturmaterial genom att känna och försöka förstå bland annat kottar, pinnar och stenar. Skogsutflykterna fortlöpte under hela terminen och blev en central plats dit vi gick för att upptäcka och utforska naturen. De kontinuerliga utflykterna upprepades för att hitta en röd tråd genom projektet.

Utforskande, utmaning och utveckling

När vi planerade för arbetet kring ekologisk känslighet så blev begreppen **utforskande**, **utmaning** och **utveckling** centrala delar som vi tyckte var relevanta till projektarbetet. Vi bestämde att ha naturen i fokus och utforska den och hur den förändras tillsammans med barnen.

Eftersom vi inte kände vår barngrupp eller visste vilka intressen barngruppen hade, skapade vi en öppen frågeställning till projektarbetet, så **barnens intresse sedan kunde ligga till grund och forma innehållet till ett meningsfullt lärande**. Vi upplevde ändå att vi som pedagoger behövde ha en plan och ett innehåll för hur och vad barnen skulle få möjlighet att möta och utveckla sin kompetens. Självklart

Vi såg att de var de små detaljerna som fascinerade barnen allra mest och de hittade stenar som de länge gick och grejade med och visade för varandra.

så var det barnens intresse och vilja som skulle driva arbetet framåt men å andra sidan behövde vi skapa en ingång. Pedagogerna ställde sig frågan om vad barnen intresserade sig för när vi besökt naturen. Vi såg att de var de små detaljerna som fascinerade barnen allra mest och de hittade stenar som de länge gick och grejade med och visade för varandra. I samband med denna upptäckten från barnen formade vi pedagoger frågeställningen som kom att bli starten och ingången på arbetet kring ekologisk känslighet – **”vad finns kring stenen?”**

Sten upptäckter

Efter de första inskolningarna, då vi landat i fem barn så var fokus att skapa en trygghet i gruppen och låta barnen få hitta sin plats i den. Vi började med en utflykt till skogen och barnen hittade material som vi tog med oss hem till förskolan. Det var mossor, pinnar och någon kotte. **Vi hittade också en större sten som fick följa med till förskolan, där vi kollade närmare på den och undersökte bland annat hur den såg ut.** Stenen vi tillsammans hittade blev tillgänglig i verksamheten och inte långt därefter påbörjades det ett ”stenbygge” där tanken var att vi skulle bygga vår egen sten med inspiration från den stenen vi hittade på skogsutflykten.

Vi formade först hönsnät till en cirkel med ojämna kanter för att skapa en likvärdig

bild med hur en sten kan se ut och den vi tittat på. Materialet upplevdes spännande att känna på och de trubbiga kanterna gjorde också att barnen var försiktiga med materialet. Vidare fick barnen arbeta med *papier-maché*, där de limmade på remsor av tidningspapper och sedan tryckte fast på hönsnätet. Under ett flertal gånger upprepades denna process tills det att vi uppnått ett hårt och hållbart skal av tidningspapper. Snart därefter fick barnen måla det hårda skalet i olika nyanser av grå och brun för att skapa en likvärdig nyans av den stenen som barnen hittade i naturen.

Hur det såg ut runt stenen

Vi fortsatte arbetet med att återigen besöka skogen för att hitta material som vi kunde använda för att skapa en naturlig miljö som påminde om hur det faktiskt kunde se ut kring stenen och vad som fanns kring stenen där vi hittade den. Det var en trång plats som stenen låg på omringad av mycket pinnar, barr, löv och barkmossa. De olika materialen som barnen hittade och visade mest intresse för plockade vi med oss i en påse och tog med oss till förskolan. De olika materialen fick ligga och torka och sedan dukade vi fram stenen som barnen byggt och naturmaterialen som barnen tog med sig från skogen. Barnen erbjöds att återigen få upptäcka det naturmaterial som de hittat innan de också fick möjlighet att limma fast mossan och löven bland annat på stenen.

Vid de senare tillfällen då byggprocessen av stenen var färdig fanns den tillgänglig i

De olika materialen som barnen hittade och visade mest intresse för plockade vi med oss i en påse och tog med oss till förskolan.

barnens miljö och vi tillförde både löv, mossor,

pinnar och små insekter som fanns kring stenen i deras lek. Barnen fick möjlighet att utforska naturmaterialet med förstoringsglas vilket uppskattades av barnen. I deras ansiktsuttryck och kroppsspråk upplevde vi barnen vara nyfikna och engagerade i sitt utforskande och de skapade många metakognitiva samtal med varandra.

Samtidigt som naturmaterialen fanns tillgängliga i verksamheten arbetade vi vidare med processen genom vår kreativa förmåga. De starka färgerna som löven var i och som vi hittade i naturen väckte en nyfikenhet hos barnen. Barnen fick då möjlighet att skapa ett höstträd för att få arbeta med färg och form och uppleva färgerna som hösten bestod av och utmana sin estetiska förmåga. I ateljén sattes det upp långa papper som barnen kunde börja måla stammen på. Det fanns både tjocka, smala och större penslar som gick att snurra på tillgängliga för barnen samt olika nyanser av mörka färger som de använde för att måla stammen. När den var färdig, fick barnen skapa trädets krona. De målade med hjälp av penslar på sina händer och en del barn tryckte sina händer direkt i färgpaletten för att sedan göra ett löv med hjälp av sitt handavtryck.

En värld skapas

Under tiden så växte ett stort intresse för spindeln fram hos barnen. Sången om "Imse-vimse spindel" var något som de tyckte mycket om. I koppling till projektet om naturen uppmärksammade vi det och bestämde att fortsätta var kreativa och skapande. Vi gjorde då en miljö av stenen och trädets som barnen tidigare gjort och lät barnen få måla himmel och gräs på ett långt papper. De fick möjlighet att använda samma verktyg som vi tidigare introducerat och även en krita som de sedan målade vattenfärg över. Vidare gjorde vi en sol med

Material som barnen hittat i naturen sattes upp på väggen för att skapa en miljö där barnen fick ytterligare möjlighet att kommunicera om spindeln.

hjälp av handavtrycken och blå moln. Sedan satte vi upp allt på väggen och det blev en miljö i koppling till naturen men också med inspiration av favoritsången för barnen. Det flyttade också in några spindlar till stenen som blev deras hem. Vi försöker synliggöra insekten som barnen är fascinerade över genom att prata om den, undersöka den, visa hänsyn och räkna antalet ben på spindeln till exempel. Material som barnen hittat i naturen sattes upp på väggen för att skapa en miljö där barnen fick ytterligare möjlighet att kommunicera om spindeln.

Imse vimse spindel på olika språk

I det fortsatta arbetet med den miljön vi tillsammans byggt synliggjordes språkutvecklingen. Det material som barnen skapade och som sattes upp på väggen blev en **dokumentation** som blev ett **verktyg** för **barnens lek** och **gemenskap**, den bidrog också till att utvecklingen av hundraspråkligheten

synliggjordes för barnen. Vi projicerade också upp en storbild på väggen där barnen kunde möta "Imse vimse spindel" på de olika hemspråken som finns i barngruppen. Första gången barnen hörde sitt eget hemspråk var inte bara en upplevelse för barnen, utan det var häftigt även för oss pedagoger att se barnens reaktioner. De

stannade upp och såg frågande ut och kollade på varandra och undrade vad som hände. De hoppande runt och blev glada på ett annorlunda sätt, samtidigt som de började göra ljud ifrån sig. De kände igen språket. Detta upprepades vid flertal gånger och barnen hade förstått vad som väntade och när vi startade projektorn nästa gång och de visade med rörelser sången om "imse vise spindel".

Hur kan spindlar se ut?

Efter några veckor och julleddighet är alla barnen tillbaka på förskolan igen och vi startade projektet där vi avslutade det senast. Under några veckor kan mycket hända men när vi projicerade upp storbild med "imse vimse spindel" igen var det precis lika uppskattat som innan ledigheten. Kort därefter skickade vi ut ett brev till vårdnadshavarna om att de gärna fick ta med sig en spindel till förskolan i valfritt utformande. Syftet med detta var att få barnens föräldrar involverade i barnens lärande och tillsammans med hemmet bidra till barnens utveckling. Samtidigt som det också skulle bli en fördjupning i arbetet kring spindlar. Tillsammans med barnens vårdnadshavare har vi fått in ett flertal leksaksspindlar som vi utforskat på olika sätt. Samt en bild av en spindel som vi pedagoger kopierade upp och som barnen sedan fick färglägga.

Ett av barnen tog med sig en spindel som var gjord av lurviga piprensare. Denna spindel blev snabbt en favorit hos barnen. Från barnens sida upplevde vi en nyfikenhet kring materialet som spindeln var gjord av. Detta fick bli något som vi utforskade djupare i. Vi tog fram piprensare som var ett nytt material för barnen där de kunde upptäcka och skapa sin egen spindel av piprensare genom att böja de på olika sätt och skapa olika former. Det blev synligt genom Barnen visade stor uppskattning på att få utforska

piprensare som material och därefter blev också detta en stående station i barnen ateljé.

I och med att barnen visade det stora intresset för spindlar och hade lämnat ”Stenen” som fokus planerade vi för att omvandla stenen till en spindel. Vi började då tillverka ben i samma material och tillvägagångsätt som vi gjorde stenen i. Vi formade hönsnät till ben som barnen sedan fick klä med *papier-maché* som de tidigare arbetat med. Vi såg att barnen kände igen metoden och till skillnad från

Vi såg att barnen kände igen metoden och till skillnad från tidigare så var barnen mer framåt och vi fick känslan av att de redan visste hur materialet kändes och vad det innebar. De var inte lika försiktiga med att närma sig materialet och ville vara delaktiga i processen snabbt

tidigare så var barnen mer framåt och vi fick känslan av att de redan visste hur materialet kändes och vad det innebar. De var inte lika försiktiga med att närma sig materialet och ville vara delaktiga i processen snabbt. Snart därefter så fick barnen måla benen i olika mörka nyanser innan vi gjorde förvandlingen och satte fast benen på spindelns kropp.

Eftersom barnen också var bekanta med att arbeta med piprensare och uppskattade det så fick de möjlighet att forma piprensare till ögon som vi sedan också satte fast

på spindeln. När barnen hade format runda cirklar i lurviga piprensare så kändes de väldigt medvetna om vad de skulle användas till. När väl spindeln hade fått sina ögon så blev det mer tydligt att barnen kände igen insekten och tog till sig att det var en spindel eftersom vi har pratat med barnen om spindlar har ögon eller inte. Under tiden de skapade cirkarna pratade de om spindeln med varandra och vi tolkade barnen som att de bestämt att det var spindelns ögon som de skapat. Barnens konstverk som de skapat tillsammans och som sattes upp på väggen i spindelnätet i det stora samlingsrummet blev därefter en stor favorit som de hela tiden ville ha i fokus och gärna kommunicera, visa och sjunga om.

Naturen i kroppen

Samtidigt som det aktiva arbetet med spindeln pågick besökte vi också "vår" skog där vi pedagoger sett att barnen utvecklat sin förmåga för självständighet. När vi gick dit i början var det vägen dit som var det intressanta för barnen då de fick **utmana** sin **kropp** och sin **motoriska förmåga**. Till det att barnen nu jublar högt när de hör att vi ska gå till "vår" skog. Skogen som är och varit vår kontinuerliga mötesplats för att binda ihop vårt projekt om naturen och som ledde oss till att först skapa en sten, som sen förvandlas i takt med barnens lärande och intresse. Som framförallt präglats av vad som intresserar barnen och vad som varit en meningsfull utveckling och lärande för dem. Skogen består av en stor kulle och en liten oas med träd och stubbar. Barnen har numera inte fokuset på vägen dit utan istället springer

bort till början av stigen där skogsoasen börja, för de lärt sig vägen. Det är väldigt häftigt att se att barnen stannar upp där skogen ska börja och inväntar varandra för att sedan **bestiga kullen** som de tidigare inte vågat gå uppför. Barnen har utvecklats i sin motoriska förmåga och det är kul att se deras utveckling i hur de tar sig an skogen och vad de gör med den. En tolkning vi gjort när vi ser barnen är att de blir glada och förundrade över sin egen förmåga och vill utmana sig och hjälpa sina kompisar att lyckas. I början vågade de inte alls gå upp för kullen, till att ta små steg i taget och inse att lutningen gjorde det svårt. Till att de nu kan springa upp för kullen och ropar högt när de kommer upp och man ser hur deras ansiktsuttryck lyser av lycka. Men också till hur de utmanar sig själva och försöker klara av ytterligare ett steg i utveckling genom till exempel springa ner för kullen eller rulla nerför lutningen. Men framförallt hur de lär av varandra och tar hjälp av varandras utveckling för att lyckas uppnå målet att ta sig upp och ner för den branta kullen.

Film skapande

Projektet avslutades genom att vi pedagoger introducerade GreenScreen och Stop Motion med barnen. Under en kompetensutvecklingsdag som all personal hade fick vi arbeta i det digitala verktyget och lära oss hur man kunde skapa filmer. Vi tog till oss den kunskapen och med hjälp utav barnen började vi arbete i apparna. Allting började med att de skulle kunna filma sig själva samtidigt som vi projicerade upp bilden på storskärm för att de skulle kunna se vad som hände. Först var tanken att barnen skulle använda verktyget och se sin pågående lek i 3D. Vi såg hur barnen

tog till sig utmaningen och efter en stund såg barnen skillnaden i vad som hände när de förflyttade sig framför kameran. Det blev en ”aha” upplevelse för dem och när de förstod att de kunde leka tittut mellan kameran och den projicerade bilden på väggen tog vi nästa steg. Vi klippte ut de figurerna som barnen tidigare skapat där de målat solen, molnen och regndroppar samt en spindel som barnen gjort med piprensarna. Figurerna sattes fast på olika spatlar och användes i Green Screen. Barnen flyttade spatlarna upp och ner med figuren på samtidigt som vi tog kort. Sedan kunde vi använda korten för att skapa en film i Stop Motion. Barnen fick spela in en ljudfil där de sjöng ”imse vimse spindel” som vi tillslut satte ihop i I movie. Avslutningsvis hade vi alltså skapat en film av ”imse vimse spindel” som vi arbetat med under våren och som fick bli ett avslut på den röda tråden. **När vi visade upp den färdigproducerade filmen för barnen fick vi reaktioner så som skratt och exalterade ansiktsuttryck. Det syntes**

genom deras kroppsspråk att de kände igen vad de skapat och tolkade barnens reaktioner som att det tyckte det var kul och inspirerande.

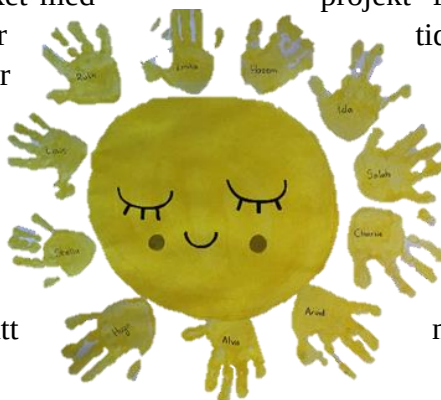
Under projektets gång har vi pedagoger gång på gång fått se hur barnen vill sätta sitt lärande i kroppen genom att använda sin kreativa förmåga, estetiska och motoriska utmaning för att utveckla sig som individ. Hur det projekterade arbetssättet bidragit med kunskap och ett mångsidigt lärande för barnen där barnen själva hela tiden visat vilken väg vi ska gå för att skapa ett meningsfullt lärande och där deras kompetenta förmåga synliggörs (skolverket, 2019) att fortskrida projektet och nå barnens mål.

Solen

Vi lärde känna varandra

Vi började vår resa något spretigt vi hade en idé vad vi ville jobba med men som det vanligtvis är med barn fick vi snart ändra denna. Som inledning gjorde vi en sol tillsammans för att stärka grupptillhörigheten. Sedan fick vi läsa in barnens intresse och fick se vad som fångade dem. Detta var en resa i sig då både barn och pedagoger inte jobbat så mycket med projekt förut, så fick vi lära oss tiden. Vi testade oss fram och gruppen var kreativa och vill ”göra”.

Skogen blev ett grupp då vi insåg sig mycket, och i fritt och utforska sätt, och även att material.

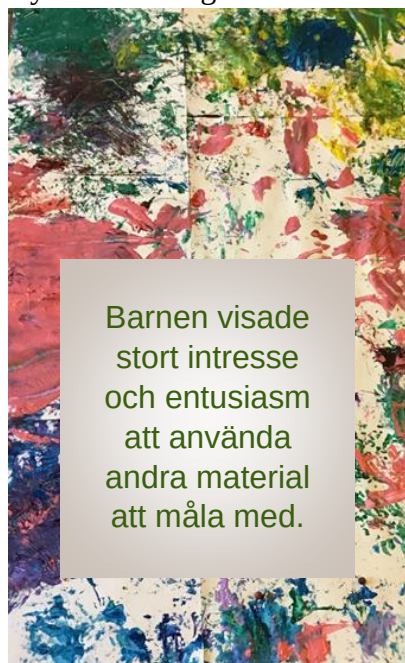

naturligt inslag i vår att alla barn ville röra på skogen kunde vi röra oss naturen på ett naturligt måla och utforska olika

Under hösten har vi arbetat med flera aktiviteter och områden parallellt med varandra och vi har försökt att följa barnens intressen. Vi har valt att här nedan ta upp de olika aktiviteterna för sig.

Sopsamlarmonster och musik

Vid samlingen lyssnar vi på Drill och Drulls aldrig mer skräpa ner, barnen känner igen låten och en del av dem sjunger med. Den belyser hur viktigt det är med att ta hand om vår natur och att sådant som inte hör hemma där plockas upp för att sedan sorteras. Vi har då valt att arbeta med sopsamlarmonstren för att barnen tidigt ska få lära sig vikten av att sopsortera, vi har börjat med de två vanligaste monstren (pappis och plastis) som våra barn möter i vardagen. När vi gick till skogen första gången så plockades naturmaterial med tillbaka till förskolan för att ta med oss in i våra miljöer samt arbeta med i olika lärandesituationer. Vi lade fram papper och flaskfärg samt naturmaterial på ett bord och lät barnen fritt få utforska och prova att använda dessa som redskap för att måla. Barnen visade stort intresse och entusiasm att använda andra material att måla med. Vid denna aktivitet valde vi att ha med hela gruppen samtidigt, vilket fungerade väldigt bra då barnen var fokuserade på uppgiften.

Barnen visade stort intresse och entusiasm att använda andra material att måla med.

Bockarna bruse

Med tanke på att vi spenderar mycket tid i skogen valde vi att läsa sagan om Bockarna Bruse. Denna saga tog barnen till sig direkt, en del barn kände igen den sedan innan, barnen följde med i berättelsen och ville gärna vara delaktiga genom att fylla i meningar. Vi under hösten genomfört sagan på olika sätt, genom att läsa och lyssna, flanosaga, med rekvisita och även dramatisera sagan med barnen. Vi har lyssnat på sagan på olika språk då vi har flerspråkiga barn i gruppen samt att vi har sjungit den på svenska.

Naturruta

Under våra skogsvistelser har vi gjort en naturruta där vi lägger fruktskalen från samlingen. Vi återkommer till denna varje vecka för att undersöka vad som förändrats. Barnen undrar varför äpple-och päronskruttar är borta medan banan och clementinskal ligger kvar, bananskalen har dessutom ändrat färg. Är det någon som ätit upp det och i så fall vem? Vi pratar mycket om vad som finns i skogen och vad som inte hör till naturen, barnen fann en metallbit från ett värmeljus och reflekterade med en gång över att den inte hörde dit. Med tanke på att vi lyssnar på Drill och Drulls sång tror vi att barnen lättare har tagit till sig detta, det blir mer konkret då trollen i videon går omkring och plockar upp skräp i naturen.

Första frosten

När första frosten kom gick vi ut på en promenad, barnen blev förundrade över hur marken och löven hade förändrats. Barnen reflekterade över vad det kunde vara, något barn trodde att det var snö. Vi utvecklade ett intressant samtal om höstens gång. På vägen tillbaka hittade barnen en vattenpöl som var frusen, barnen fick känna på isen, de gick på den och kände att den var hård och något barn halkade och de andra reflekterade över att det var halt. Barnen ville lukta på isen och vi tog upp en bit och gjorde det, barnen sa att den luktade konstigt, de fick sedan välja en bit att ta med tillbaka som vi tänkte utforska vidare. När vi kom tillbaka till förskolan lyssnade barnen på isen då vi uppmärksammade att den knastrade när den kom in i värmen, den kändes även blöt och barnen uppmärksammade att det ångade från isen. Vi tog sedan fram vattenfärg och penslar som vi lät barnen utforska tillsammans genom att måla på isen. Vad hände? Barnen reflekterade över att isen blev mindre och att färgen hade svårt att fastna, tillslut blev det bara en vattenpöl framför dem. Vi valde att inte ställa fram vatten till färgen då vi antog att vattnet från isen skulle ge mer effekt. Barnen tog egna initiativ och någon ville ha ett papper att måla på, barnet lade isbiten på pappret och blev irriterad när pappret gick sönder under isbiten eftersom det blev så blött. De andra barnen såg på och ville också prova att måla på pappret, tillslut hade barnen målat med hjälp av penseln och isbiten ett konstverk som fick namnet *måla på is*. Detta har vi satt upp på vår projektvägg för att visa resterande barn på förskolan.

Snigel eller snäcka

Fokus 2019 var skogen och naturen, vad visade barnen intresse för? Vi gjorde en naturruta tillsammans och tog in material från naturen och kollade med förstoringsägg, vi hittade många djur som barnen visade intresse för. Vi reflekterade över vad vi gjort under höstterminen för att se om alla fortfarande var inne på samma spår eller om vi skulle ta oss vidare på något annat spår, det visade sig att snäckor och sniglar fortfarande var intressanta, då föddes våra fokusfrågor utefter barnens intresse allt eftersom våren gick. **Hur ser en snigel/snäcka ut? Vad äter dem? Finns det olika? Varför har några hus medan andra inte har det?**

Titta snigel! Så lät det när barnen fick träffa Kim. Han kom in till oss efter att vi uppmärksammat barnens intresse för djur och natur. Det hela började i skogen tillsammans med några leksaksdjur och en barkbit. Vi läste bockarna bruse tillsammans och visualiserade sagan med våra leksaksdjur och ett handgjort troll. Till bron fann vi en barkbit och när alla bockarna hade tagit sig över gjorde vi den stora upptäckten. På kanten av biten, i samma nyans låg det en liten snäcka. Barnen blev så fascinerade och ville gärna titta och känna på den. på den.

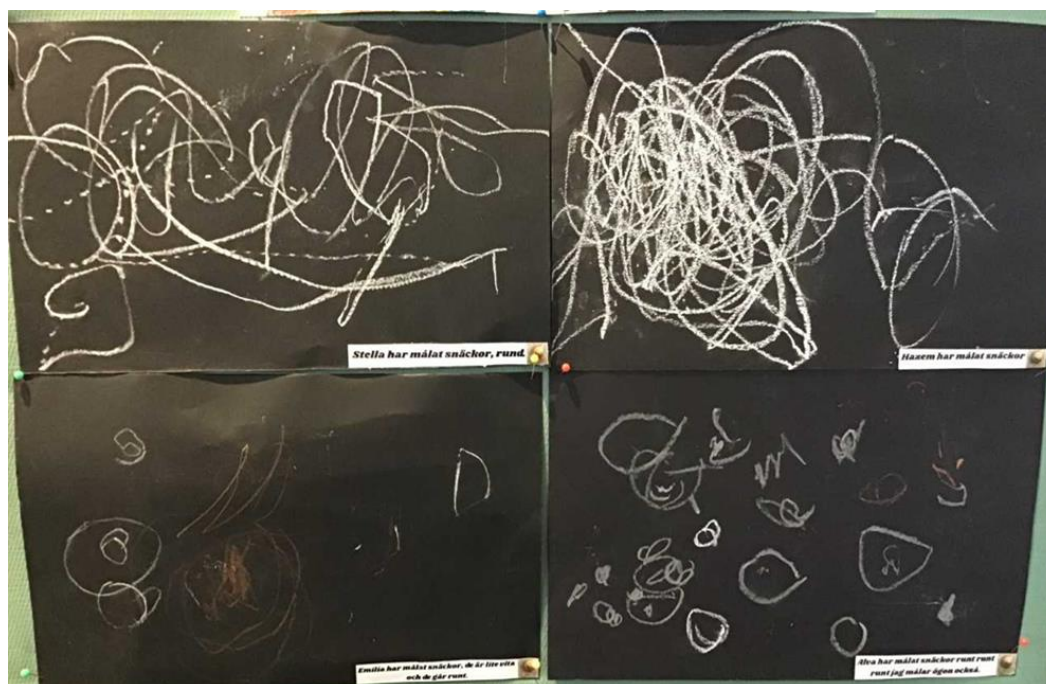

Vi pedagoger introducerade kompisen ”Kim” en snäcka som blev väldigt populär. ”Snigel, Snigel” ropar barnen så fort de får syn på hen. Vi diskuterar skillnaden mellan snäcka och snigel tillsammans. Barnen frågar efter Kim så fort hen inte är synlig i verksamheten. Kim blev ett naturligt inslag i vår grupp som följde med på olika äventyr under hela våren. Kim fick äran att följa med några barn hem över en helg, detta för att synliggöra barnet som fick vara tillsammans med hen och berätta för oss andra vad de varit med om. Vi uppmärksammade att barnen var glada när det var deras tur att ta med Kim hem och de kom tillbaka och berättade med sitt språk vad de varit med om, vårdnadshavarna och barnet fick i uppdrag att kort skriva ner vad de varit med om och ta ett par bilder så barnet lättare kunde visa vad de gjort. Det blev allt ifrån en fika i Götene, en cykeltur för att meka i ett garage. Tyvärr blev inte våren riktigt som vi tänkt och då fick snigeln Kim stanna på förskolan för att inte bli sjuk av olika smittor.

Vi uppmärksammade att barnen var glada när det var deras tur att ta med Kim hem och de kom tillbaka och berättade med sitt språk vad de varit med om.

Så under resten av våren har Kim fått vara med ännu mer i vår verksamhet och våra aktiviteter. Vi har bl. a. målat snäckor på svart papper genom att först titta på snäckorna och hur de är formade och hur de ser ut, runt runt runt sa ett barn, titta jag gör ögon också sa ett annat. Mycket intressanta kommentarer och fina alster blev

det.

Vi har använt olika tekniker, olika penslar, lim och flaskfärg, vattenfärg, pastell och pennor. Vi även gjort sniglar av piprensare och ställt i vårt snigelarium. Vi har tittat, lyssnat och känt på snäckor och olika material som vi utforskat med. Vi har sett olika filmsnuttar om vad snäckor/sniglar äter hur de ser ut och att de lämnar slemmigt spår efter sig.

Upptäckter i naturen

Vi har varit i skogen och vi har varit på promenad på Sörboleden där vi lyssnat på vattenbrus från vattenfallet som några barn tyckte lät som vinden när det blåser. Vi gick vidare och tittade på vattnets brusande och porlande, hur det strömmar. Vi tittade till bäverns bo och fördämning och barnen konstaterade att han inte var hemma, kanske var han och hämtade mat åt familjen?

När vi satt vid bäcken och bäverns fördämning och mumsade på vår medhavda frukt hittade ett barn konstiga kottar grankottar men med avnagt skaft, **då kom frågan varför ser det ut så??** Några barn sa att det var ekorren som ätit. Vi plockade med oss några tillbaka till förskolan att ha i vår skogsmiljö. Vi jämförde olika kottar mm. vi letade vårtecken längs vägen dit och tillbaka och hittade blommor och löv och olika djur. Så närmiljön och skogen är ett naturligt inslag i vår vardag.

Vi ser att barnen har blivit mer måna om det som finns runt omkring oss, varandra miljön naturen och även de djur de träffar på, detta genom att de inte gärna vill trampa på eller skada något djur, även om de ibland kan bli lite hårdhänt så uttrycker de att man ska vara försiktig för de kan sönder. De har en djupare förståelse även om de inte alltid kan uttrycka det med ord så märker vi pedagoger detta genom deras handlingar.

Vind

Hur vi blev gruppen vind

Vi började med att få ihop gruppen för att alla ska känna sig trygga och lära känna varandra både barn och pedagoger. I vår grupp har vi haft flera barn som kan tvåspråk. Vi började lugnt med att känna av barnens intresse och det visade sig att barnen gillade att vara ute och leka så vi gick till skogen för att se hur barnen utforskade naturen. Vi frågade hur mycket barnen viste om skogen? Hade de varit i skogen? Vi berättade för barnen att vi skulle börja att gå till skogen varje tisdag och att vi skulle vara mycket ute i vår grupp. Grundtanken var att lära barnen om naturen, djur, ekologisk känslighet och utmana barnen fysisk och motorisk, samtidigt med en nyfikenhet i vad som intressera barnen. Med det i bakhuvudet gick vi igång.

På tisdagar börjad gruppen alltid ute kl:9.00 med att ha samling och sen gick vi till skogen. Där gjorde vi en "naturruta" som vi la all frukt som blev över efter fruktstunden. Vi byggde koja, klättra i träd, utifrån barnens lek så tog dom pinnar och slog mot trädstammen så det bildades olika ljud.

Ibland delade vi upp gruppen i två grupper, detta skapade ett lugn och detta såg vi blev en fördel för de barn som är lite är försiktiga vågade säga sin åsikt. Även de barn som har ett annat modersmål än svenska drog nytta av denna delningen. Ett exempel på delningen var att en pedagog var ute och cyklade och den andra var kvar på "lilla gården" på Hattstugan. Vi var en grupp på 12 barn i åldern 3–4 år, alla var mycket olika, i deras utveckling och utmaningen låg också i att få dom att fokusera på de sociala kompetenser, vi pedagoger viste hur viktig det var för inläringen, att barnen var trygga i sin grupp så att dom vågade att var delaktig i gruppen och kanske de barn som är mer försiktig kommer till tals. Vi bestämde att vi också ville besöka närmiljöer i Lundsbrunn. Med den tanken ville vi få barnet i att samtala om allt som vi såg på vägen och sen fördjupa oss mer på det som intresserat gruppen.

Tryggare i naturen

Det blev till en början många promenader, cykelturer, i Lundsbrunn, lekplatsen på skolan och till den andra gården på förskolan. Samtidigt som vi gick till skogen varje tisdag som blev vår mötesplats.

Barnen kunde i början inte gå så långt och det var mycket olika vem som sprang fort upp på klätterstället, dom flesta barnen var lite rädda när vi åkte till "den stora skogen" och ville tillbaka till förskolan. Många barn i vår grupp behövde gå till skogen för att utmana sin motorik det gav barnen en utmaning att ta sig fram genom att gå i svår terräng. Vindgruppens barn började också utforska skogen motorisk, de började bygga koja, klättra i träd, gömmer sig längre inne i skogen, undersökte pinna och kottar.

I läroplanens mål står det att förskolan ska ge varje barn försättning att utveckla motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för hur viktig det är att ta hand om sin hälsa och sitt välbefinnande. (S13)

Varje gång vi var i skogen eller på promenad hade vi frukt med som också är en fast rutin och ger barnen trygghet varje gång. Vi byggde en naturruta och börja lämna fruktskal i den. Tanken var att samtala med barnen om vilket djur de trodde hade varit i skogen och fördjupa oss i det enkelt djur, detta var något dom flesta barnen tog till sig och återkom varje vecka när vi gick i skogen.

Vi tog naturen med hem på förskolan och börja prata om vad man kunde göra med naturmaterialet och barnen börja utforskar olika uttrycksformer att framställa och tillverka saker av det som dom hade hittat.

När det nästan var jul, var barnen ganska bra på att gå längre turer, dom kände sig trygg i båda gruppen, med hos pedagoger och skogen. Deras motoriska utveckling hade förbättrats sig och dom vågade mycket mer utan att vi vuxna

De har börjat lita mer på sig själva och har fått mer självförtroende.

skulle var med hela tiden. Dom började lita mer på sig själv och har fått mer självförtroende.

Barnen var så klart intresserade av julen, att vi pedagoger planerat att tomten lagt ett brev till barnen varje vecka och han gav barnen olika uppgifter som de skulle göra varje vecka, här blev traditioner och projektet sammanvävt väldigt bra.

Den skogstur vi tagit veckovis började bli något barnen såg fram emot. Barnens föräldrar blev också delaktig och berättat att barnen pratet mycket om skogen hemma och vad vi gjorde. Vi hade en del två språkiga barn, deras utveckling blev tydlig, för oss. Vi kunde höra att de använde ord och pratade mer i gruppen, än i början.

Ett av barnens stora intresse var att cykla till ”den stora skogen” en bit bort. Här såg vi att den rädsla som de flesta barn hade haft för skogen, försvunnit. De vågade att utforska skogen, de hittade på spontana lekar, och samlade ofta mycket naturmaterial med till förskolan som de ville visa sina vårdnadshavare. Med detta material ville barnen pyssla.

Dom lekte ofta i kojorna i skogen och vi frågade barnen om vi skulle ta med pinnar tillbaka. Vi gick till skogen och barnen samlade grenar och pinnar till förskolans koja. Vi utmanade barnen motorisk med att göra hinderbanor av naturmaterial.

När vi ser tillbaka vad det är som barnen har varit mest intresserade av har det varit: Naturrutan, motorisk lek, och att skapa av naturen

Naturrutan:

Varje gång vi var i skogen kollade vi naturrutan. Den var sönder, allt var borta. Någon sa att det kunde vara hjort, en annan, vi såg att de var mullvadshögar, de var bara jord som kom upp, barnen funderade på hur vi skulle gå vidare. Barnen stampade på jorden. Vi gjorde en ny naturruta till nästa besök, barnen viste vad vi skulle göra Vi lägger pinnar i en fyrkant som vi sedan lägger frukt i. Barnen gick själva till naturrutan för att lägga sin fruktskrut.

Utifrån det som händer i naturrutan uppstår det samtal om många olika djur. Vi har pratat om djuren, hitta information om dem på Ipaden och lekt. Barnen har också suttit i skogen och lyssnat på fåglar.

Motorisk lek

Barnen lekte ofta i skogen. De lekte rollelekar som mamma pappa och barn och jägare. De hittade på lekar som kurragömma, klättra i träd, gunga på stora grenar, bygga kojor, de spelade på träd med pinnar som instrument. Tillsammans med barnen gjorde vi en hinderbana i naturmaterial

När vi var på lekplatsen, var barnen mycket aktiva och tvekade aldrig att utmana sig själv. Dom har blivit duktiga att vänta på sin tur och hjälpte sina kompisar.

Skapande av naturmaterial

Barnen samlade nästan alltid pinnar, blommor, kottar, sten, mossor och löv när vi gick eller var i skogen. Av det som barnen hittade, gjorde vi olika saker. Så som att måla på pinnar, göra kott-figur, laminerade blommor och löv. Ibland tittade vi bara på materialet när vi kom hem till förskolan. Ibland ville barnen ta med det hem till sina föräldrar och i band blev det teckningar av någon eller något vi hade sett eller pratet om i projektgruppen.

När vi var i skogen tog barnen med sig naturmaterial som i slutändan blev ett stort naturträd. Pinnarna som barnen tog med sig från skogen fick dom måla och så blev det gubbar av.

I skogen lyssnade vi på olika fågelläten och barnen visade ett intresse för fåglar. Intresset för fåglar spann vi vidare på, detta genom att börja kolla och lyssna på domherren på läroplattan. Med hjälp av läroplattan har vi lyssnat sett bilder och filmer. Även lyssnat in barnens tankar och funderingar och själv fått välja vad dom vill se, lyssna och lära sig. Genom att vi har gått till skogen regelbundet visar det sig att intresset har ökat bland vind-gruppen och därför har vi spunnit vidare på det. Barnen frågar efter att få gå till skogen.

Vatten

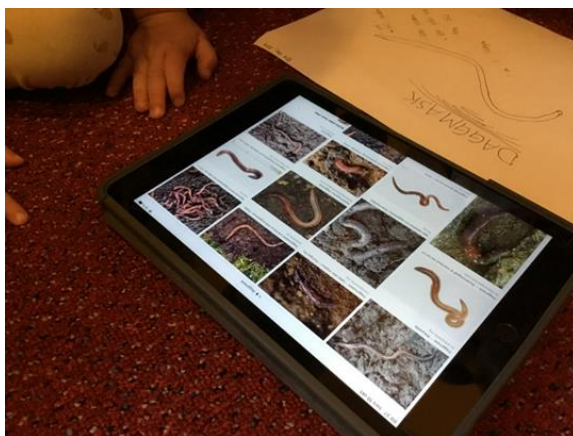
Barnens intresse vare tydligt

Under en utevistelse under hösten stod ett barn och en pedagog bredvid pallkragen och diskuterade vad som växer i pallkragen. Frågeställningen till uppstarten var ”vad finns det under jorden?”. En regnig dag hade massor av daggmaskar krupit

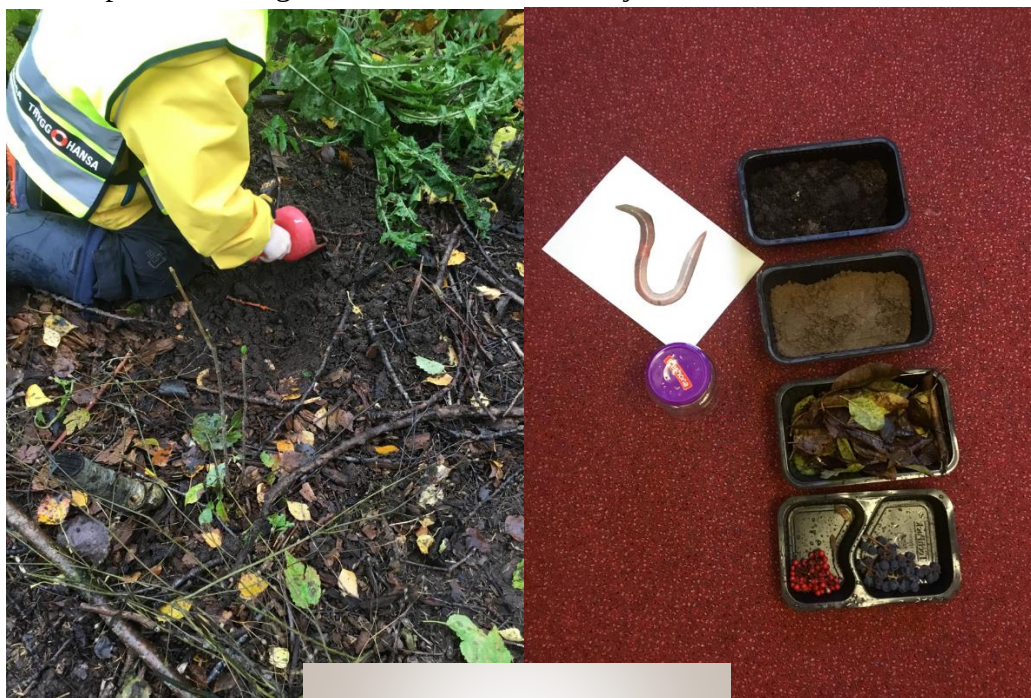
upp ur jorden och barnen blev fascinerade. Barnen samlade daggmaskar i hinkar. De var nyfikna på djuret och ville veta mer.

Därmed märkte vi snabbt att daggmaskarna var gruppens stora intresse. Detta projekt började genom att vi gjorde en tankekarta med barnen där vi ställde frågeställningar i form av **”vad är en daggmask?”**, **”vad äter dem?”**, **”hur bor dem?”** **”hur ser dem ut?”** **”hur tar de sig framåt?”**. Som stöd vid frågeställningar fanns det bilder tillgängliga på daggmaskar. Därefter visade vi en faktafilm som heter **”Karl-Astrid vänner”**. Karl-Astrid är en snäcka som träffar vänner, i detta avsnitt träffade han sin vän daggmasken. Daggmasken beskriver var en mask trivs, vart den bor, hur den lever och var den trivs.

Bygge av hotellverksamhet

Därefter skapade vi ett maskhotell. Vi hade innan ordnat en större glasburk med metallock på. Detta lock hade hål i sig för syrets skull. Detta lock har det blivit många diskussioner om under projektets gång, bland annat om varför det är hål i. Innan diskuterade vi hur maskarna bor och vilket material som behöver plockas in. Eftersom vi hade sett filmen om Karl-Astrid och diskuterat visste barnen att maskar lever i jord och äter löv, därmed kom de med egna förslag. Barnen fick plocka material från förskolans utegård, fascinerande över att det behövande materialet fanns på vår utegård! Vi samlade in jord, sand, löv, rönnbär och

vindruvor. Med detta material byggde vi maskhotellet. Vi lade sand längst ner, jord och sedan kom löven på toppen. Detta var en sak, våra gäster till hotellet! Dagen därpå gick vi ut och letade efter dagmaskar. Det gick trögt till en början men efter att ha grävt djupare i jorden fann vi till slut maskarna! Vi fann ett par stycken och hade med oss maskhotellet så de fick flytta in på plats. Återigen nämndes hålen i metallocket och en kommentar fälldes att **"de måste ha luft för att andas, därför är det hål"**. Barnen visade stor empatisk förmåga och ville att maskarna skulle må bra, de var försiktiga med dem. Under terminens gång har de visat empati mot varandra under utevistelse, bland annat i skogen. Har de funnit en dagmask, eller andra djur, så som snäcka, spindlar och skalbaggar. Då brukar de ropa förvånat efter sina kompisar att de ska komma och titta på vad dem har funnit. Då har i många fall alla barnen samlats omkring och de har tittat gemensamt och diskuterat om att just detta djur får vi vara rädda om. Framförallt när dagmaskar har hittats värnar barnen extra starkt om detta djur. De menar att dagmasken behövs i naturen så att någon äter upp löven på marken. Barnen ger därmed uttryck för ekologisk känslighet! **Vi pedagoger har känt av en samhörighet och glädje i vår grupp, vi är rädda om varandra och flera barn i gruppen har en annan försiktighet gentemot natur och djur.**

Maskarna behöver vänner

Kommande del i projektet var att skapa kompisar till maskhotellet då barnen ansåg att de var **ensamma** i burken. Vi tror att barnen upplevde daggmaskarna ensamma eftersom de sett hur **många daggmaskar** som kryper upp ur jorden när det väl regnar utomhus. Daggmaskarna i burken har endast varandra och barnen kanske upplevde att daggmaskarna vill ha variation i sin kompiskrets. Vi skapade kompisar till daggmaskarna i maskhotellet med större piprensare och trädde på pärlor. Dessa maskar fick barnen namnge. De hängdes upp på väggen på ena avdelningens matrum, och barnen diskuterar ofta kring dessa maskar. Vems som är vems och vad de heter.

Daggmaskarna i burken har endast varandra och barnen kanske upplevde att daggmaskarna vill ha variation i sin kompiskrets

Studera nära

Vi har även använd oss av ett digitalt verktyg i form av ett Bluetooth-ägg. Detta ägg är ett slags förstoringsglas som man kan titta riktigt nära på föremål. Med hjälp av detta verktyg kikade vi nära på daggmaskar som en pedagog plockat med från pallkragen hemifrån. **Barnen blev fascinerade av se daggmaskarna i närbild och påpekade flera gånger att de såg "slajmiga" ut.** Spännande att använda sig av detta verktyg och att man faktiskt kan se föremål på riktigt nära håll och på stor bild (den kopplas till Ipaden). Bluetooth-ägget har en starkt lysande lampa för att man tydligare ska se föremålen. Vi har lärt oss att daggmaskar inte tycker om starkt ljus och vill undvika det. Därför slingrade sig maskarna mycket och ville undvika ljuset och slingrade sig ofta av tallriken och ner på mattan. **Barnen var väldigt förtjusta över deras rörelseförmåga och över hur snabba dem var. Barnen tjöt och pekade vart daggmaskarna var.** De

flyttade sig snabbt om maskarna kom för nära de på mattan. Efteråt fick daggmaskarna vi kikade på flytta in i vårt maskhotell.

Maskar på fler språk

Nästa moment var att ta reda på vad daggmask heter på de språken som talas på förskolan. De språk som barnen talar förutom svenska är; engelska, franska, arabiska och polska. Vi tog även reda på vad daggmask är på teckenspråk. Detta moment var klurigt men samtidigt gjorde det barnen väl medvetna om att det finns flera olika språk.

Ett Hejdå!

Innan jul tackade vi daggmaskarna för samarbetet och släppte tillbaka de till naturen. De fick flytta in i förskolans pallkrage på gården utomhus. Barnen grävde bort det yttersta lagret, hällde ut daggmaskarna och täckte sedan över med jord igen. Barnen var förtjusta över att släppa ut daggmaskarna och tjöt när de såg dem slingra sig ur burken. Väldigt roligt att se daggmaskarna igen då de sällan visat sig genom glasburken. Barnen sade "hej då" till daggmaskarna. Flera gånger därefter har de frågat efter daggmaskarna i pallkragen och testat att gräva i jorden och se om de finns kvar.

Fördjupning av maskar

För att komma djupare i utforskandet med barnen formulerade vi några riktade frågor:

Hur kan barnen få en bredare förståelse för hur olika djur och kryp bor i naturen?

Hur får barnen en fördjupad kunskap kring maskar? Varför är maskar viktiga för naturen? Vem behöver veta detta?

För att åter uppta och introducera nya barn till projektet så valde vi att samlas och diskutera samt ställa frågor för att få en inblick i vilken kunskap besitter.

Hur ser masken ut? **Barnen menade att daggmasken är en enda långhals!**

Även att daggmaskar **”har inga armar, de har inga ögon, inga ben, men de har mun, maskar är mjuka”**. Vi frågade vart maskarna bor? **”De bor under marken, i skogen, i jorden. De äter morot”**. De nya barnen var nyfikna och hängde med, de relaterar till det vi gjort även fast de inte var med tidigare i projektet. Vid ett annat tillfälle besökte vi skogen och då fanns det en naturruta med frukt i, det kopplade de till att maskarna kunde vara med och äta.

Barnen blir ivriga och vill prata vi får styra samtalet så att alla får komma till tals. De nya barnen håller med och vill vara delaktiga. Barnen ändrar sig utifrån att de vet mer. De lär sig av varandras erfarenheter i berättandet och diskuterande, de blir

också ett socialt sammanhang, de lär känna varandra. Barnen känner ett vi. Vi utmanade dem med frågor och bilder.

De lär sig av varandras erfarenheter i berättandet och diskuterande, de blir också ett socialt sammanhang, de lär känna varandra

Arbetet har fokuserat på masken och inget annat runt om eftersom intresse hållit i sig och barn som kommit till i gruppen under våren har också engagerat sig. Barnen har hela tiden vilja veta mer och vi har gemensamt tagit reda på fakta.

Kretslopp

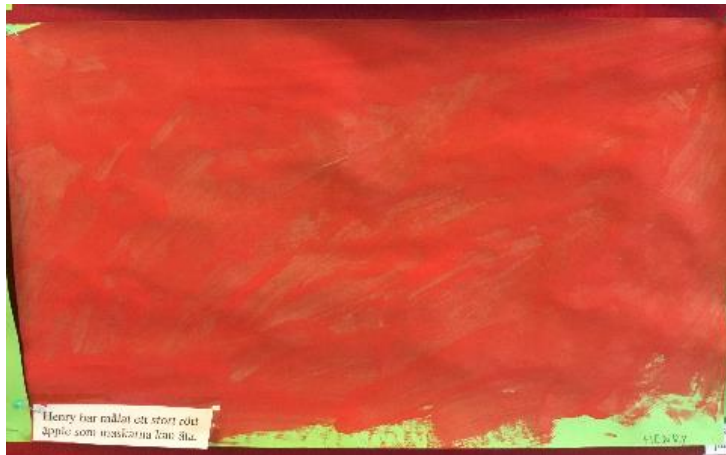
De har fått en förståelse för **daggmaskens uppgift** här på jorden. Den är viktig för **kretsloppet** och utan masken blir nedbrytningen ofullständig. **Barnen uttrycker att maskarna äter löv och sedan bajsar ut jord som blir "bra jord**. Vi ser även på våra skogspromenader att barnen värnar om miljön genom att de påpekar när det ligger skräp och plockar upp det. Barnen vill att vi plockar upp skräp och tar med det tillbaka till förskolan för att slänga. Även när vi är ute på vår gård plockar de skräp och slänger i papperskorgen som finns på gården. De har en förståelse för att skräp inte ska vara i naturen. Barnen säger **att "skräp inte ska vara i naturen för att djuren inte kan äta det"**. De är även rädda om naturen därför att de fått en annan förståelse varför vi ska värna om den.

Målade tankar

I de aktiviteter vi haft som tex målning har barnen fått lyfta sina kunskaper. Under aktiviteternas gång har **diskussioner, funderingar** och barnens **egna reflektioner** lyfts. Där har vi sett en utveckling av **kunskaperna i ekologisk känslighet**. Vid ett tillfälle delades gruppen, ett gäng målade och vi tog fram grundfärgerna men så hamnade barnen i prat om maskar, men så var det fel färg så då blev de diskussion om vad de behövde för färg, de behövde brunt. Några barn målade bruna maskar. Ett barn målade ett helt papper rött och ett annat barn ett helt papper gult, barnen

tittar på varandra, blir inspirerade av varandras bilder, en del barn sätter ord på vad de gör. Barnet med det röda pappret får frågan vad har målat? Barnet svarade: **"Ett rött äpple som masken äter och ett gult päron som masken ska äta"**.

Vid ett annat tillfälle fick barnen i uppgift att rita något som behandlar daggmasken, till exempel vart de bor, vad de äter eller hur de ser ut. De fick välja fritt.

Diskussioner som uppstod var bland annat att **daggmasken är rosa till utseendet, äter päron och bor under jorden**. Dessa kommentarer visade att barnen tagit till sig fakta om hur daggmaskar ser ut och vad de äter. Efter att alla fått rita sina funderingar satt vi i samling och visade för varandra. De visade sina bilder och berättade vad de gjorde, de berättade sina egna historier utifrån vad de målat, vad berättar barnen? **"Masken är rosa och de äter äpple, de bor i jorden"**. Här såg vi ett tydligt lärande om att de kunde fakta om maskar.

Att vara tillsammans i en grupp

Under vårterminen blev det lite förändringar i Vatten-gruppen då några barn slutade och andra kom till. De som slutade var saknade länge, barnen frågade upprepade gånger var de var och vi fick bekräfta att de hade flyttat upp till Hatt/Troll. De nya barnen togs väl emot och blev snabbt självklara i gruppen.

Barnen gör alla delaktiga genom att bjuda in varandra i aktiviteterna **"Du får måla med mig"** **"Vi kan göra tillsammans"** och de är också hjälpsamma tex genom turtagning när vi målat, **"jag målar blå först så får du sedan"**. De är även duktiga på att hjälpa varandra vid av och på-klädning.

Vi har provat att gräva efter mask i pallkragen utan att lyckas hitta några. Vi frågar barnen var vi kan gräva istället och barnen säger "i skogen". Vi gick till dungen och grävde. Där var det gott om mask som låg ytligt. **Barnen hittade sina maskar och var stolta.** Alla ville ha mask i sina hinkar. De fortsatte att gräva men var ändå koncentrerade. Vi gick tillbaka för att lägga dem i hotellet. Barnen pratar om hur maskarna ska klara sig, från skogen till maskhotellet och att vi måste mata dem, hålla jorden lagom fuktig och sköta om dem. Vart är dom? "de är under jorden". Vi får kolla igen.

Barnen pratar om hur maskarna ska klara sig, från skogen till maskhotellet och att vi måste mata dem, hålla jorden lagom fuktig och sköta om dem. Vart är dom? "de är under jorden".

Naturen utmanar motoriken

Vid ett tillfälle hade vi en gemensam utflykt till Sörboleden där vi utforskade naturen i det härliga vårvädret. Barnen fick bemöta lutning och gravitation och utmanades genom att kliva över rötter, ojämn mark och gå på hala spångar. Därmed tränade de både på sin motorik och kondition då vi gick långt. I början av leden finns det ett vattenfall som vi kikade på. Vattenfallet är brant och barnen blev fascinerade. Barnen frågade vart vattnet tog vägen? Detta blev det en livlig diskussion kring.

Sedan blev det upptäcktsfärd upp i den branta ravinen. Vad finns där uppe? Barnen tog sig själva upp i branten och såg en grusgrop där det fanns ett utsiktstorn på andra sidan. Det skulle också utforskas! **Det var glada men trötta barn som kom tillbaka till förskolan.**

Vi ser en större fördjupning i vår kunskap inom natur och ekologisk känslighet. Detta genom att vi fått en djupare kännedom om djuret dagmasken. Vi har frågat, svarat, tagit reda på mer, sett på faktafilmer, följt processen i ett maskhotell, sett bilder och diskuterat massor med barnen under detta läsåret. Vi har tillsammans med barnen fått en fördjupad kunskap och vi pedagoger har haft ett intresse för dagmasken. Det anser vi är viktigt med pedagoger som även de är intresserade för det vi forskar med barnen om. Det tror vi är en stor del till att intresset för dagmaskar har hållit i sig så pass länge, då vi pedagoger är engagerade genom att vara med i diskussioner, besvara frågor, ställa frågor och visa intresse. Vi vill lära oss mer. Eftersom höstterminens maskhotell blev givande tror vi ligger en stor del hos oss. Vi pedagoger var engagerade och nedbrytningsprocessen blev lika uppenbar hos oss. Vi har inte tidigare sett processen så tydligt och nära inpå.

Fjäril

Uppstarten:

Projektet startade med en samling där Sofia ställde en fråga till barnen; **"Är det någon som har varit ute i skogen i somras när ni var lediga?"**. Tanken med den frågan var att lyssna in vad barnen berättar och om de intresserar sig för något speciellt. Det var många barn som svarade att de hade varit ute och **plockat svamp i skogen**. Detta valde vi sedan att spinna vidare på.

Vi pratade om vilka **svampar barnen har plockat**, om det finns några giftiga svampar, vad det är för färg och form på svampar de känner till. **Barnen var överens om att den röda flugsvampen är giftig.**

Resans gång:

Vi började med att gå ut i skogen tillsammans med vår svampbok. Vi letade efter svampar och jämförde dem med bilderna i boken. Vi såg att barnen var mycket intresserade då de hela tiden ropade på varandra när de hittade svamp. Vi tog kort på alla svampar som vi hittade.

Barnen visade ett intresse för att måla, därför valde vi att måla av svamparna som vi hade hittat. Vi använde oss av bilderna som vi tog i skogen till inspiration. Barnen använde sig av olika sorters färgmaterial, t.ex. vanliga färgpennor, vattenfärg, akvarellkritor.

Vi har tittat på svampbilderna som vi tog i skogen och därefter diskuterat och läst vilka svampar som är giftiga och vilka som går att plocka. Vi valde ut svampar som inte är

giftiga och bestämde oss för att ta med dessa bilder ut i skogen och gå på svampjakt. Vi såg att barnen var väldigt intresserade och engagerade, alla elva barn gick runt och letade, det var inga av barnen som ville hitta på något annat. **När något barn hittade en svamp så ropade de på dem andra som kom**

Vi såg att barnen var mycket intresserade då de hela tiden ropade på varandra när de hittade svamp.

springandes direkt. Barnen satte sig runt svampen tills det kom en vuxen som visade bilderna och jämförde om det var någon av svamparna vi hade bestämt oss för att plocka. Efter en stund ville barnen själva hålla i bilderna, vilket de naturligtvis fick göra.

När barnen plockade svamparna så var de väldigt försiktiga och behandlade svampen varsamt när de la dem i korgen. När vi kom tillbaka till förskolan så prydde vi vårt glasskåp med svamparna som vi plockat, tyvärr upptäckte vi på måndag morgon att svamparna hade möglat. När vi pratade med barnen om att vi var tvungna att slänga svampen sa ett av barnen att vi istället borde ha träsvampar, för det hade hennes mamma. Ett annat barn gav då som förslag att vi kunde göra svampar i lera och sen måla dem.

Barnen har fått använda olika material för att utforska och utmana sin skapande förmåga. De har använt sig av pastellkrita

och vattenfärg, de har även skapat svampar i lera och målat dessa med flaskfärg. De använde olika tekniker när de skapade svampar av lera.

Ett av barnen rullar svampens fot och sen sätter på en hatt, ett annat barn gjorde en platt svamp - tvådimensionellt och en skapade tredimensionellt – börjar med hatten som grund och gör sedan ett hål och stoppar ner foten.

Efter några skogsturer och cykelturer där vi hade med oss förstöringsglas och luppar såg vi att barnen intresserade sig för vissa svampsorter, speciellt röksvamp och tickor. Vi tog med oss röksvamp och tickor till förskolan för att utforska dessa närmare. Ett barn upptäckte då att när man tryckte på röksvampen så rörde det sig på toppen av svampen, hennes förklaring var: ”**När luften kommer dit, då kommer det uppåt – När man pillar här och rör**

det sig där uppe” ”Jag tror att det är rök eller luft”.

Vi har skurit isär svamparna för att se hur de ser ut inuti. Ett barn kom med förslaget att torka svampar och sen lägga dessa i vatten, vilket vi gjorde. Det var ett spännande experiment då det blev stor skillnad på konsistensen. När vi skar isär röksvampen så testade barnen att trycka på den för att se om den rök och det gjorde den. Barnen upptäckte snabbt att man skulle trycka på ett visst ställe för att det skulle komma ut rök. Barnen satte ord på det de såg, t.ex. att det är små hål i svampen där röken flyger ut. Vi filmade i slowmotion när barnen tryckte på svampen, man såg då väldigt tydligt hur röken kom ut och att det var små korn som flög ut. Vi sparade röksvampen och testade att trycka på den igen efter några dagar och insåg att det rök lika mycket. Ett barn hade en arbetsteori om vad det är som gör att röksvampen ryker när man trycker på den; ”**Den ryker för att längst ner sitter det rökkulor så när man trycker på dem så ryker det, och det slutar aldrig!”**.

Vi har också använt oss mycket av förstöringsägget för att se hur **olika svampar ser ut på mycket närmare håll**. Efter utforskandet av röksvampen såg vi att barnen blev väldigt intresserade av **rök**. Vi bestämde oss för att experimentera och försöka likna röksvampens rökprocess. Vi tog fram en ballong, potatismjöl, ballongpump och en nål. Barnen fick fylla ballongen med mjölet, de fick även blåsa upp ballongen med pumpen, sedan knöt vi ihop den. **Detta blev en succé med mycket skratt!** Vi filmade även detta

Barnen visade ett stort intresse för att förstora svampar, därför tog vi in en overhead. Barnen fick hämta sina lersvampar som de la på overheaden

experiment i slowmotion, så barnen tydligt kunde se när ballongen smällde.

Barnen visade ett stort intresse för att förstora svampar, därför tog vi in en overhead. Barnen fick hämta sina lersvampar som de la på overheaden. Vi satte upp papper på väggen och barnen fick då möjlighet att måla av sina förstörade svampar. Vi har sett att barnen självmant sätter sig och målar och skapar svampar i lera, vi såg också att ju längre in på projektet vi kom desto mer synliggjordes detaljer i deras skapande. De fokuserade t.ex. på linjer under svampen, hål längst upp på röksvampen, prickar på flugsvampen.

I takt med att det blev kallare ute och svamparna inte syntes till i lika stor utsträckning, avtog svampintresset. Vi såg då att barnen visade ett större intresse för skogens insekter. Vid ett tillfälle ute i skogen råkade vi sätta oss i ett bärfisbo. Barnen började direkt leta efter bärfismamman och bärfispappan. Vi använde oss av lupporna och tittade nära på de olika bärfisarna. Barnen frågade om vi inte kunde göra ett bo åt dom. Barnen bestämde vilka som var mamma, pappa och grannar,

sedan samlade vi ihop dem och hämtade mossor och pinnar. Vi la sedan bärfisarna i ett hål i ett träd och sen la vi materialet utanför. Vi hittade även en bladbagge, under mossan - barnen drog då slutsatsen att de hade hittat ett ställe som de skulle bo i under vintern. Barnen stoppade därför tillbaka bladbaggar under mossan – barnen visade stor omsorg och ville bädda.

Ett barn råkade trampa på en bladbagge som tappade sitt röda skal. Det blev katastrof, barnen ropade på kompisar. De ville begrava och visade stor omsorg för bladbaggen. Barnen bad en av pedagogerna att skapa ett kors som de kunde sätta vid graven. Vi kunde se och höra att barnen var väldigt intresserade av insikter

Vi har sett att barnen självmant sätter sig och målar och skapar svampar i lera, vi såg också att ju längre in på projektet vi kom desto mer synliggjordes detaljer i deras skapande. De fokuserade t.ex. på linjer under svampen, hål längst upp på

och har stor empati för dem.

Några dagar senare var vi tillbaka i skogen. Ett barn märkte att korset som vi hade gjort av pinnar låg ner bredvid mossan. Hon lyfte på mossan och såg att de två baggarna var borta, det enda som fanns kvar var en bit av ett skal. **Barnen drog då slutsatsen att det nog var den skadade baggens skal som låg kvar och att de nu hade dött. Något annat barn kom då med en annan teori om att de kanske har gått till en annan mossas och gömt sig.** Vi ser att barnen visar en större ekologisk känslighet och ett varsamt och kärleksfullt förhållande till allt levande än vad de gjorde i starten av vårt projekt.

”Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla förståelse för samband i naturen och för naturens olika kretslopp samt för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra” (Lpfö8, s.14).

Vi har även introducerat akvarellfärg för barnen. Några bilder som har betytt mycket för barnen under terminen valdes ut, ex bladbagge, röksvamp, bärfis och ticka. Alla barn satte sig och målade även de barn som annars inte gör det. De målade fantastiska bilder av en regnbåge men även en apa. Det blev en spontansaga vid målandet. Barnen berättade om deras målningar, de skapade en saga nästan kring varje målning. Vi fortsatte spinna vidare på detta och lät barnen få skriva en egen saga dagen efter. Vi började skriva en form av stafettsaga utifrån

de bilder som barnen hade målat. Vi gick tillbaka till bilderna vid flera gånger. Vi läste det barnen hade sagt samt tittade på bilderna som barnen hade målat. Det märks i texten att barnen har snappat upp delar i projektet, då sagan innehåller svampar, bärfisar, skog, sniglar.

På samlingen dagen efter läste vi upp sagan som barnen har varit med och skapat. Vi hade med hjälp av sagan och barnens akvarellmålningar valt ut ord som representerar rekvisita till sagan. Vi frågade barnen på vilket sätt de ville måla, och de svarade att de ville använda sig av akvarellfärg igen. Barnen började direkt diskutera och samarbeta om vem som skulle måla vad till sagan. Medan de satt och målade pratade de om sagan, t.ex. "Här har jag målat Sofia som blev supertjock när hon åt en flugsvamp". När rekvisitan var klar så bestämde vi oss

för att göra en film av vår saga. Vi använde oss av oss av ett program som heter iMotion och Greenscreen. Barnen som hjälpte till med filmandet var väldigt engagerade och spända på hur filmen tillslut skulle se ut. Efter detta så fick barnen berätta sagan samtidigt som vi spelade in, vilket gav filmen en ännu större inlevelse, då det ser ut som att deras bilder blir levande, då de rör sig utan att våra händer syns.

"Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla intresse för berättelser, bilder och texter i olika medier, såväl digitala som andra, samt sin förmåga att använda sig av, tolka, ifrågasätta och samtala om dessa" (Lpfö 18, s. 14).

Vi avslutade projektet med att titta tillbaka på alla våra bilder som vi tagit under terminen, vi tittade även på vår film. Barnen tittade på filmen flera gånger och blev stolta när de fick höra sin egen röst.

Vårens berättelse

Vi började vårterminens projekt med att gå till kohagen. Barnen utforskade kohagen med hjälp av **förstoringsglas** och **luppar**. Vi såg att barnen visade

nyfikenhet och intresse för **hål i marken**. De hittade hål i stubbar, i marken och i träd. Barnen började direkt diskutera vem som bodde i hålen. Barnen tog med sig sina tankar och funderingar tillbaka till förskolan och uttryckte dem med hjälp av akvarellpennor. Vår frågeställning var ”Vem bor i hålet?” Barnen hade olika teorier allt från ”En

orangelejonpäls, pälsen och taggarna kan höra sina djurvänner”

"En mullvad grävde ett mörkt hål, då kom det fram en regnbåge" "En rödskaligekotte som bor i stubben."

Vi har också valt att utforska den platsen där vi tidigare i höstas byggde en koja. När barnen började utforska den miljön upptäckte de att det fanns väldigt mycket **hål**, speciellt **under** och **i träden**. Vi såg att barnen även här **intresserade** sig för **vem** eller **vad** som finns i hålen. Barnen upptäckte också att om man stack ner en pinne i hålet så kunde den komma ut på andra sidan trädet. De utforskade detta genom att sitta på varsin sida och skicka under pinnen till varandra. Dokumentation från skogen visar på att barnen samarbetar och kommer på olika lösningar för att pinnen ska komma under till andra sidan. Barnen kom även på att de kunde göra egna hål med hjälp av pinnar.

Barnen upptäckte också att om man stack ner en pinne i hålet så kunde den komma ut på andra sidan trädet. De utforskade detta genom att sitta på varsin sida och skicka under pinnen till varandra. Dokumentation från skogen visar på att barnen samarbetar och kommer på olika lösningar för att pinnen ska komma under till andra sidan. Barnen kom även på att de kunde göra egna hål med hjälp av pinnar

Barnen har även utforskat vilka hål som fanns inomhus på förskolan., de använde sig av lappar, förstoringsglas och iPad som de dokumenterade med. Dessa material bidrog till ett stort intresse, engagemang och samarbete vid letandet. De insåg att man även kan hitta många hål inomhus, som t.ex. hål i mattan, hål i dörrposter och i handfat. De upptäckte även att deras egen navel och mun är ett hål. (Bild 5)

”Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla förmåga att använda och förstå begrepp, se samband och upptäcka nya sätt att förstå sin omvärld” (Lpfö 18, s.13).

Vi har gått tillbaka ett flertal gånger till platsen där barnen fann alla hål och fortsatt vårt utforskande. Men en gång när vi kom dit såg vi att det hade blivit

öersvämning.

Vi upplevde att barnen till en början blev besvikna, de undrade vad som hade hänt med hålen och djuren som bodde där. Barnens besvikelse övergick snabbt i ett intresse av hur djupt vattnet var och vad som fanns i det, för att möjliggöra utforskandet hade vi med oss olika hjälpmedel, t.ex. linjal, genomskinlig burk, lupp och pinnar. Vi hittade bl.a. mygglarver som bodde i vattnet. Barnen använde sig av linjalen och pinnar som de hittat för att mäta vattendjupet. Vi hittade ett hål under ett träd som det var lite vatten i, hur ska vi kunna rädda den som bor där inne om vattnet stiger? Barnen uttryckte intressanta och utförliga teorier på hur man kan rädda djuren i hålet:

"Vi kan väl rädda den med en pinne." "Vi kan ta en lös pinne o hålla den stilla så den kan komma på."

"Nej för då flyter den bort vi behöver något tyngre , jag vet; STENAR"

"Nej jag vet, jag har legobåtar hemma som vi kan lägga där så den kan hoppa på, då kör den bara under trädet o räddar den!" Dessa teorier visar på

att barnen har en förmåga att samarbeta och tillsammans komma fram till olika problemlösningar.

”Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla förmåga att använda matematik för att undersöka, reflektera över och pröva olika lösningar av egna och andras problemställningar” (Lpfö 18, s.14).

Hundraspråkighet

Barnen har sett stort intresse för skapande och har på så sätt hittat många olika uttrycksformer bl.a. akvarell, lera, papier maché, skapa med hjälp av naturmaterial.

Detta har lett till en fördjupad kunskap och förmåga att uttrycka sig hundraspråkligt. Med hundraspråkligt menar vi att barnen använder sig av olika uttrycksformer som akvarell, lera, musik, dans, lek, berättande för att uttrycka och synliggöra sina tankar och teorier om saker och ting. Barnen valde att använda sig av lera för att skapa vad/vem som bor i hålet. Barnen hade olika teorier om vem som bor i hålen, men de var överens om att det handlar om ett djur. Det syntes att barnen inspirerades av varandras skapelser, då vissa använde samma tekniker och skapade liknande detaljer.

Barnen hade olika teorier om vem som bor i hålen, men de var överens om att det handlar om ett djur

” Jag tror att den som bor i hålet är väldigt smutsig och grusig, den har bott i massa grus där nere.”

”Jag tror att det bor en skräckighetens spindel.”

”Ugglor bor alltid i såna där hål som är i träd.”

Vi upplever att barnen är bekanta med leran vilket synliggörs genom deras detaljrika alster. De använder sig av olika slags verktyg, så som tandpetare, lerknivar och färgsättning.

Barnen har även fått bekanta sig med olika former av akvarell och penslar. Vi har målat med akvarellpennor samt fast och flytande akvarellfärg. Vi upplevde att barnen var mer varsamma när de använde sig av den flytande akvarellfärgen, vår teori om varför de hanterar flytande akvarell mer varsamt anser vi är för att den fasta akvarellen påminner dem om den vanliga vattenfärgen.

NELLA: En igelkott som har fastnat i översvämningen. Man ser igelkottens fotspår. Igelkotten har målat solen.

Något som vi har sett är en tydlig process och som har genomsyrat vårt projekt är att barnen alltid har en sagoberättande historia om vad de illustrerat eller skapat. Detta skulle kunna vara ett resultat från i höstas, då barnen skapande en sagofilm utifrån deras berättelser.

När vi nästa gång besökte översvämningen såg vi att allt vatten var borta! Barnens **teorier** om varför vattnet plötsligt hade försvunnit berodde på **solen**, solen hade gjort **öken** några dagar och torkat ut. De kopplade samman att **botten hade blivit marken vi står på**.

När översvämningen hade försvunnit såg vi att barnen återupptog intresset för vem som bor i hålen. **De hittade olika insekter som de tog hand om genom att försiktigt lägga ner dem i hålen.** Vi såg att det var viktigt för barnen att insekterna hade tak över huvudet, familjeband och mat. Vi upplevde att barnen försöker förstå djuren utifrån sig själva och göra det så bra som de själva vill ha det. De bäddade ner djuren i mossa, täckte över hålet med en tegelsten för att förhindra att det skulle regna in, samlade ihop kottar, pinnar och löv för att djuren skulle ha något att äta. Detta är ett resultat av att vi har tillbringat mycket tid i skogen, där vi tillsammans har engagerat oss för insekternas liv och återupptagit det vi gjorde gången innan.

Vi upplevde att barnen försöker förstå djuren utifrån sig själva och göra det så bra som de själva vill ha det. De bäddade ner djuren i mossa, täckte över hålet med en tegelsten för att förhindra att det skulle regna in, samlade ihop kottar, pinnar och löv för att djuren skulle ha något att äta

Eftersom gruppen har haft ett brinnande intresse för skapande valde vi tillsammans att binda ihop vårt projekt genom att tillverka något utifrån barnens erfarenheter och intresse för skogen. Vi bestämde oss för att skapa ett hål i marken med hjälp av hönsnät, tidningspapper, tapetklister och en hink. Barnen färgsatte och klistrade på material från skogen, så som mossa, löv och pinnar samt skapade insekter som flyttade in i hålet.

Processer som har varit tydliga för oss att jobba med är barnens tankar om hur djur lever i vår natur och hur vår miljö kan förändras av väder och vind. Vi ser också att det är viktigt att vara förebilder för hur man ska ta hand om djur och natur, vilket resulterar i att barnen har ändrat sitt förhållningssätt för allt levande. De visar en oerhörd känslighet och varsamhet kring upptäckter och utforskande av håligheter, insekter och djur.

Vi ser att barnen erövrat en fördjupad kunskap om naturen och dess kretslopp genom barnens olika teorier. Vi diskuterade vad som händer om vi låter frukten ligga kvar i naturen. Ett barn kom då med teorin: **"Det kan också vara naturen som hjälper frukten att försvinna"**, då sa en annan; **"Eller så är det en mus!"**. Det är synligt att barnen har skapat en relation till naturen och då främst insekter och djur men även till ihåligheter.

Nyckelpiga

Projektets gång - HT 2019

Kryp väcker intresse

Vi började vår projektgrupp med att få en gruppsammanhållning bland barnen eftersom det var en ny barngrupp. Vi hade mycket lek och vi pedagoger fanns alltid där och lyssnade in barnen för att försöka få ett "hum" om vad det var som intresserade dem. Det vi kunde se utifrån **ekologisk känslighet** var att barnen var väldigt **intresserade av småkryp**, och då **framförallt sniglar**. Vi pratade mycket om sniglar på våra samlingar och barnen hade många frågor om sniglar. En pedagog visste att vid järnvägen i Lundsbrunn finns det stora vinbärssnäckor så en dag gick vi med barngruppen dit och studerade dessa stora snäckor. När vi väl var där så tyckte barnen så mycket om dem så vi tog med några snäckor hem till förskolan. Vi inredde ett gammalt akvarium och lät snäckorna flytta in dit. Nu började det ett arbete med att visa omsorg och ta hand om dessa fem vinbärssnäckor, samtidigt som vi kunde studera dem på mycket nära håll.

Sniglar och snäckor

När vi hade tagit med sniglarna till förskolan så kunde vi se att barnen i vår grupp även lärde de andra barnen på förskolan om sniglarna. De var väldigt noggranna med att kalla snäckan sitt rätta namn, **vinbärssnäcka**, och så fort det var ett barn

som sa snigel så rättade barnen detta och sa **"det är en vinbärssnäcka"**! De stod

ofta vid akvaret och tittade på hur sniglarna rörde sig, vad de åt och hur mycket de faktiskt bajsade. Under våra gruppaktiviteter hade vi ofta med en vinbärssnäcka i samlingen som barnen fick turas om att hålla i. Barnen visade oerhört omsorg och varsamhet om snäckorna. Vi tog in lera till barnen som de fick använda sig av och de skapade många **vinbärssnäckor** och **mördarsniglar** av leran. Barnen fick själva välja om de ville skapa i lera och det var många barn som ville prova på, men även några som absolut inte ville.

Vi lät alla barn själva få delta på sina villkor, ingen ska bli tvingad till något. Det var roligt att de barnen som valde att skapa med lera satt väldigt länge och var väldigt fokuserade på sitt egna skapande. Vi pedagoger såg att sniglarna såg olika ut, en del var tjocka, en del var smala, några var vinbärssnäckor och några mördarsniglar.

Varje onsdag i veckan var det vår grupps ute-dag. Vi valde en plats ganska långt bort i en stor skog som vi gick till varje vecka. De första gångerna vi gick dit så klagade barnen mycket på att det var jobbigt att gå men ju mer vi gick dit, desto mindre blev klagandet.

Barnen tyckte om att vara ute i naturen och de skapade sina egna platser i skogen, några byggde en liten koja och andra skapade sig en egen fiske-damm. Vi kunde se att barnen redan hade en fin relation till naturen när vi började gå till skogen, och att vi under höstens gång bara har kunnat se att den fina relationen barnen haft har växt sig starkare. **De visar omsorg om småkrypen de hittar och bryter inte av grenar från levande träd.** En gång när vi gick förbi kohagen såg vi en kossa som hade ett köttssår på benet och barnen blev väldigt oroliga för denna kossa. Än idag,

nu på vintern, kan de fortfarande prata om kossan och fundera över hur det gick med den.

Spindel bitna

En dag när vi var på väg till skogen så hittade vi en väldigt stor **kvadrat-spindel** på vägen. En pedagog som är rädd för spindlar, visade barnen spindeln och sa att de skulle gå förbi den och akta så de inte trampade på den. Ett barn som är väldigt fascinerad av spindlar plockade istället upp denna stora spindel i handen och ville ta med den till skogen. Barnet höll den här spindeln i handen ett tag tills barnet gav ifrån sig ett stort tjut och kastade spindeln i vägdiket, spindeln hade bitit barnet! Allesammans, pedagoger och de andra barnen, tittade på barnets hand men vi kunde inte se något bitmärke och den stora spindeln lämnade vi kvar i vägdiket och gick vidare till skogen. Denna händelse satte spår hos alla barn i gruppen. De började prata väldigt mycket om **spindlar** och de började även leka att de var spindlar. I naturen hittade

Barnen tyckte om att vara ute i naturen och de skapade sina egna platser i skogen, några byggde en liten koja och andra skapade sig en egen fiske-damm.

de spindlar överallt som vi personal fick komma och kolla på. Vi började nu ändra projektets inriktning med sniglar mot spindlar istället. Eftersom barnen enbart pratade om spindlar så beslöt vi pedagoger att vi skulle börja forska runt spindlar istället. Vi såg direkt att det blev ett gensvar.

Vi såg att barngruppen behövdes delas på för att alla barn skulle bli sedda. Därför gjorde vi två olika grupper. I dessa grupper tittade vi mycket på faktafilmer om spindlar under någon vecka. Under filmerna lyssnade pedagogerna in barnens tankar och funderingar kring spindlar. **De uppmärksammade att spindelnätet kommer ur rumpan på spindeln så vi började leta efter spindelnät utomhus.** Vi såg även att barnen lekte spindlar i leken.

En annan film som barnen uppmärksammade väldigt mycket var en film som handlade om en stor **hon-spindel** som hade många **spindel-ungar**. Under filmen så ser man att mamma-spindeln inte längre hinner ge så mycket mat till sina ungar och därför offerar hon sig genom att de äter upp henne (mother-eating). Vi tittade på denna film cirka 30-40 gånger och varje gång var de lika mycket fascinerade av filmen. De hade många frågor om varför ungarna åt upp sin mamma. Vi fick förklara gång på gång att sånt här händer i naturen.

En pedagog valde ut en bok (Soltrappan, enkla biologer 2013) där det fanns tydliga bilder som finns i Sverige. Vi tittade i tillsammans med barnen och diskuterade de olika **spindel-arterna**. Barnen fastnade framförallt för **Lockespindeln**. Vi tror detta beror på att Lockespindeln har så långa ben och att

undersökningar i med vanliga spindlar boken

den finns i vår närhet. Det är många gånger barnen hittat denna spindel, t.ex på vår utegård och i skogen.

Både pedagoger och barn blev intresserade av att göra en egen film så då bestämde vi oss för att göra det. En pedagog skrev tillsammans med några barn en saga om några spindelsyskon som hittar på lite bus.

Vi pedagoger såg en film tillsammans med barnen på Youtube om en Lockespindel. Det var en

annan förskola som hade gjort denna film. Både pedagoger och barn blev intresserade av att göra en egen film så då bestämde vi oss för att göra det. En pedagog skrev tillsammans med några barn en saga om några spindelsyskon som

hittar på lite bus. Efter att vi skrivit färdigt började vi illustrera figurerna i akvarell. Målningarna blev helt fantastiska och mycket av det beror på att vi har övat med akvarell tidigare. Så vi beslöt oss för att nu försöka få ihop filmen i Green Screen.

Vårens fördjupning

Projektets gång - VT 2020

Hur kan barnens kunskaper kring djur och insekter fördjupa varandra?

Hur kan barnens kunskap kring spindlar sättas i relation till andra djur?

Berättandet spindlar, samlandet, fantasi, fakta, hur leker barnen sin kunskap, kan de vara i rollen. Rädsla.

Vi utmanar oss också i att tänka att matematik, teknik, natur, språk ingår i de 100 språken hur talar och utmanar vi barnen i dem.

Vi avslutade höstterminen med att vi skulle göra barnens spindelsaga i Green Screen. Men vi insåg när vårterminen började att vi inte hade den kunskapen att kunna genomföra film i Green Screen. Vi pedagoger valde då att göra en iMovie film där barnens egna illustrationer fick stå som grund. När filmen var klar diskuterade vi med barnen om en filmvisning för resterande grupper. I diskussionen bestämdes det av barnen att det skulle serveras popcorn till besökarna. Inför filmvisningen så gjordes det filmaffischer som delades ut. Barnen skapade tillsammans med pedagogerna dessa affischer. Under filmvisningen agerade barnen "värdar" och tog emot besökarna utanför biosalongen och delade ut popcorn. Under filmvisningen kunde vi se att barnen var väldigt stolta över det som de hade åstadkommit, för att de pekade och sade till de andra barnen att de var dem som hade gjort den och den.

Vi tog ett nytt omtag efter filmvisningen och satte oss ned och hade ett möte med de barn som var på plats den dagen. På det mötet frågade vi dem vad de var intresserade av. Flera barn tog upp att de var intresserade av **spindlar, panthersnigel** och **fluga**.

Flugor i detaljnivå

På det här mötet så fick alla barn stanna upp och lyssna in vad den andra sade, de inspirerade varandra genom att en tog upp ämnet fluga. **Det var ett barn som tog upp att vår spindel behövde en fluga och sedan var diskussionen igång mellan dem.** De tog upp om **flugans ögon** och **vad de äter** och vi insåg att det var flugans ögon som intresserade dem mest. Vi pedagoger tog ett beslut tillsammans med barnen att vi skulle forska vidare på flugor. För att få inspiration använde vi pedagoger oss av boken Soltrappan, enkla undersökningar i biologi (2013), där det fanns ett upplägg runt hur man bäst skaffar sig **kunskaper om flugan**.

Vi bad barnen att måla fritt på ett vitt papper med en svart tuschpenna hur en fluga kan se ut, för att sedan måla om detta utifrån observationer från en död fluga. Vi såg en skillnad på bilderna på första och andra gången, det var fler detaljer som t.ex. vingar, stora ögon samt att de hade lagt till fötter och mun. Något som vi pedagoger också uppmärksammade var att barnen var väldigt noga med antalet ben på deras fluga, samt att benen var håriga och att flugan hade en snabel.

Vi såg en skillnad på bilderna på första och andra gången, det var fler detaljer som t.ex. vingar, stora ögon samt att de hade lagt till fötter och mun. Något som vi pedagoger också uppmärksammade var att barnen var väldigt noga med antalet ben på deras fluga, samt att benen var håriga och att flugan hade en snabel.

Vid ett annat tillfälle så råkade ett barn **krossa en död fluga** av misstag samtidigt som ägget var igång på storbild. Det såg verkligen ut som att flugan hade blivit **sprängd**. Barnen tyckte det **var fascinerande med flugans blod** och de andra började även att dra sönder sina flugor för att se samma sak i sina luppar. Vi har även **skapat flugor** av modellera och de utforskade den och de fick till **både kropp, vingar och ögon**. Vi kan se att lupporna har bidragit till en större **förståelse för ekologisk känslighet** eftersom vi arbetat mycket med luppar både inomhus och utomhus.

Våra fokusfrågor under året har varit **”Hur kan barnens kunskaper kring djur och insekter fördjupa varandra?”**

”Hur kan barnens kunskap kring spindlar sättas i relation till andra djur?”. Den fokusfrågan som har varit med oss ständigt är den första frågan. Vi har sett att barnen har fått en fördjupad kunskap kring djur och natur genom att barnen har **ställt frågor** och **visat intresse** för djur och natur samt att de påvisar **sin kunskap** om vad de har lärt sig runt naturen. När vi har gått Sörboleden så har vi pedagoger bedrivit undervisning under våra promenader.

I utbildningen ingår undervisning. Undervisning innebär att stimulera och utmana barnen med läroplanens mål som utgångspunkt och riktning, och syftar till utveckling och lärande hos barnen. Undervisningen ska utgå från ett innehåll som är planerat eller uppstår spontant eftersom barns utveckling och lärande sker hela tiden. (Lpfö 18, s. 7).

Sörboleden

Vi har lyft fram faunan, fåglar, spår, insekter, vattnet, träd med mera. **Det vi har sett och varit med om på Sörboleden har vi dokumenterat och sedan arbetat vidare med på förskolan.** Vi har t.ex. kollat på faktafilm om bävern och hackspettar. Barnen har getts möjlighet till en bred ”naturpalett”, de har vistats på fem uteplatser runt förskolan under olika tillfällen. Vi har sett att barnen på de olika platserna har nischat sig genom att de exempelvis bara vill klättra i träd, upptäcka svampar och insekter, rollek, utforska

vatten och spår. Barnen har inte varit så intresserade av olika yrken, men vi har sett att barnen haft ett stort intresse för Västtrafik-bussen som åker förbi oss varje gång vi går till skogen.

Under året har vi undervisat om hur man ska vara ute i naturen, t.ex. att inte slänga skräp, bryta av grenar, rätt förhållningssätt mot djur och insekter och visa aktsamhet för våra växter. **Vi ser tydliga bevis på att barnen har tagit till sig tankesättet om vår miljö och hållbar utveckling eftersom barnen plockar upp skräp och berättar för varandra vad man får göra med naturen.**

Under projektets gång har det varit viktigt för barnen att gå Sörboleden varje vecka då de har sett och upplevt **naturens skiftningar** och pratat mycket om detta på förskolan. **När vi har berättat för barnen att vi ska gå till Sörboleden har de lyst upp och blivit glada.**

Under årets gång har vi haft skogen och Sörboleden som en grundstomme för vårt arbete med **Ekologisk känslighet**. Pedagogerna har från höstterminens början sett ett tydligt processande utifrån barnens tankar. Vi startade med **sniglar** för att sedan gå över till **spindlar**, och därefter **flugan**. Vi som pedagoger har varit noga med att lyssna in barnens tankar samt funderingar. **De frågor som har varit viktiga i projektet är insekternas ben, hur många och varför de är håriga.** Så detta är något som vi arbetat extra mycket med. När vi har skapat har barnen varit noga med att räkna rätt antal ben på sin insekt och när vi använt oss av lupporna samt ägget så har barnen uppmärksammat insekternas håriga ben och snabeln.

Vi som pedagoger hade med oss en bred erfarenhet och kunskaper om djur och natur så det var lätt att förmedla detta till barnen. Men vi har tagit hjälp av faktaboken Soltrappan, enkla undersökningar i biologi (2013) för att kunna introducera på ett lättvindigt sätt. Med hjälp av vår pedagogista har vi fått nya infallsvinklar kring hundraspråkligheten, t.ex. drama, akvarellmålning, modellera

etc.

Barnen ska ges tid, rum och ro till eget skapande. De ska få möjlighet att utforska, reflektera kring och beskriva sin omvärld. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva, gestalta och kommunicera genom olika estetiska uttrycksformer som bild, form, drama, rörelse, sång, musik och dans. Detta innebär att barnen ska få möjlighet att konstruera, forma och skapa genom att använda olika material och tekniker, såväl digitala som andra. På så sätt är skapande både ett innehåll och en metod i förskolan för att främja barnens utveckling och lärande. (Lpfö 18, s. 9).

Trollslända

Vi lär känna varandra

Vi pedagoger började i augusti först med att lära känna barngruppen samt att de barn som börjat på hemvisten får lära känna lokalerna. Barnens 'uppgift' efter sommaren var att ta med ett naturmaterial till höststarten. Det var dock ett fåtal barn som hade med sig ett naturmaterial och barnens intresse svalnade snabbt för detta. Anledningen till att intresset svalnade snabbt tror vi som pedagoger beror på att många glömt av att de skulle ta med sig ett material. Men de **material** som samlades in fick barnen **presentera** för resten av barngruppen, där vi tillsammans **lyssnade** och fick **känna** på materialet. En dag hade ett barn med sig ett näckrosblad som hen presenterade vart hen hade hittat det. **'Jag hittade det när vi var ute med båten, grodorna hoppar på dem och bajsar på dem'**. Vi pedagoger fångade barnens uppmärksamhet av detta blad och hade frågeställningen; **'vad finns det för olika blad/löv?'** Vi tog barnen och gick på en promenad i närområdet och samlade in olika blad/löv som vi tog in och forskade vidare om. **'Alla bladen ser olika ut'**. Barnen fastnade för kärreken eftersom lövet var taggit i jämförelse med de andra, samt att det fanns ekollon som de kunde plocka under träden. **'Men vad finns det då för olika blad/löv i vårt närområde som vi kan lära oss att känna igen?'** Vi hittade kärrek, björk, ek, tallbarr, hägg, äpple, persika, rönn, asp och lönn.

Blad och löv

I uppstarten av bladen/löven använde barnen alla sina sinnen genom att **titta, lukta, känna** och se **likheter** och **skillnader**. I detta tidiga skede plockade vi fram förstoringsglas och luppar för att kunna hitta mer likheter och skillnader som vi inte kan se med blotta ögat. Att använda förstoringsglas för att se nära på något var svårt och barnen behövde mycket stöttning. I själva utforskandet av löven utbrister ett barn;

'Titta det ser ut som krokodilhud'. Alla ville se och vi tittade tillsammans och alla barnen höll med om att det såg ut som krokodilhud. Sedan var tanken att barnen skulle få måla av det blad som de fastnat lite extra för. Barnen valde varsitt blad som de målade konturerna runt för att sedan

färglägga. I barnens diskussioner i samband med målandet kunde vi höra att en

del ville använda färgen bladet hade just då de målade av det medan någon annan ville måla regnbågsblad. Vi provade olika tekniker med att måla, måla av, skugga av, göra avtryck. Då vi uppmärksammade att barnen ofta fann **glädje i att dansa** provade vi även vid ett flertal tillfällen att dansa som löven rör sig och vid första tillfället såg vi att en del inte alls var

intresserade av dans och **lövens rörelse**. Här syntes en **olikhet** bland barnen då några var bekväma i detta medans andra tyckte att det var svårare. Men genom att prova fler gånger såg vi att barnen blev mer bekväma, och de 'visste' **hur löven rörde sig och barnens rörelser var helt olika varandra**. Att dansa som löven var dock inget som barnen var särskilt intresserade av så vi pedagoger valde att gå vidare och försöka fånga upp detta senare i projektet igen. Genom att ge barnen möjlighet till att prova olika uttrycksätt går att koppla till ett målen som finns i förskolans läroplan: "förmåga att skapa samt förmåga att uttrycka och kommunicera upplevelser, tankar och erfarenheter i olika uttrycksformer som bild, form, drama, rörelse, sång, musik och dans" (Skolverket, 2018, s.14).

En björk!

I september valde vi ett träd tillsammans. Vi gick till skogen och där diskuterade vi tillsammans vad för träd vi skulle följa och vilket. Först ville barnen följa en tall och då sa ett barn att tallen och granen är grön hela året. Vi frågade då barnen vilket träd vill ni följa? Några av barnen ropar rakt ut, **vi kan följa en gran eller en tall. Ett annat barn utbrister att vi kan följa en björk**. Här gav vi möjligheten till barnen att rösta med handuppräckning, eftersom tidigare i projektet har vi gått runt i vår omgivning och tittat och forskat om olika träd. Vilka vill att vi ska följa en björk? Nästan alla barn räckte upp handen. Vi gick

sedan på **björk jakt**, men på vår plats i skogen finns nästan inga lövträd, vi valde därför en björk tillsammans som vi passerar och kan stanna till vid och se vad som händer med det under året. Under höstens gång har vi stannat och tittat samt ställt öppna frågor som; **vad har hänt med trädet denna gång? Samt att barnen har fått**

rita sina hypoteser om vad de tror händer inuti trädet just nu? Detta är något som skett vid trädet och även inne på förskolan med olika material. **Barnen har fastnat för att trädet innehåller is och att isen expanderar och gör sönder trädet när det blir kallt.** Vi pedagoger tror att barnen kan ha fastnat vi denna teori eftersom de vet om att trädet innehåller vatten eftersom trädet **"dricker"** vatten med sina rötter, som ett barn uttryckt sig.

Barnen har fastnat för att trädet innehåller is och att isen expanderar och gör sönder trädet när det blir kallt. Vi pedagoger tror att barnen kan ha fastnat vi denna teori eftersom de vet om att trädet innehåller vatten eftersom trädet **"dricker"** vatten med sina rötter, som ett barn uttryckt sig.

Svamp och smak

Varje vecka går vi till skogen oavsett väder och detta för att barnen ska få uppleva naturen i alla väderslag och att materialen i skogen kan hjälpa oss och dem att skapa större förståelse för naturens kretslopp och hur vi kan påverka den. I början av våra promenader till skogen visste inte barnen riktigt vad de ville eller skulle göra, här fick vi pedagoger stötta dem till att komma igång att leka samt lära känna naturen och platsen, men ju längre in i läsåret vi kommer ju mer märker man som pedagog att de vill ha mer uppdrag och att idag ska vi göra det här när vi kommer till skogen. Många av tillfällena vi har vart i skogen har barnen fastnat för **svampar** och frågat kan vi äta den här och den här och den här, så vi tog med oss svampboken och börja forska tillsammans vilken svamp vi kan äta eller inte.

Flugsvampen och dess egenskaper har barnen stenkoll på; **'Denna får man inte äta för den är giftig'. 'Den får man inte äta för då får man ont i magen'.** En

pedagog fann då kantareller som hen plockade och tog med till förskolan som vi rensa tillsammans med barnen, vi förvällde dem och saltade dem. Det blev från skog till bord. De flesta av barnen i gruppen smakade. **'MMM vad gott'** sa ett barn. **'Nej det var inte alls gott'** sa ett annat. I denna aktivitet synliggjordes hur

svampen förändrades med hjälp av vatten och värme, därmed bidrog det till att utveckla barnens förståelse för en kemisk process, vilket kan kopplas till ett av läroplanens mål: "förståelse för naturvetenskap, kunskaper om växter och djur samt enkla kemiska processer och fysikaliska fenomen" (Skolverket, 2018, s. 14).

Maskarium

I vårt fortsatta arbete märkte vi att bladen och svampens intresse svalnade och intresset för **maskar** och **insekter** ökade. Vi tog då beslutet att vi lämnar bladen och svamparna för att gå vidare med maskar som var barnens största intresse just då. Vi börjar med att se på filmer om maskar från UR skola, fakta filmer; **vad behöver maskarna? Hur lever dem? Hur gör dem jord?** Efter detta skapade vi

egna maskarium, barnen letade mask, jord och löv. Intresset för skapandet av maskariumen var stort och barnen var

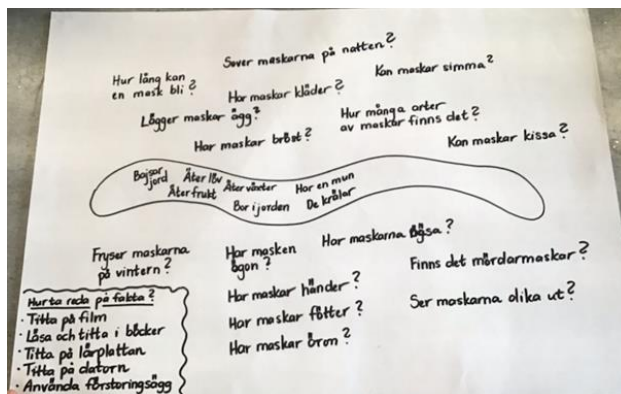
Intresset för skapandet av maskariumen var stort och barnen var väldigt aktiva då de bland annat samtalade med varandra om vad de gjorde och tog inspiration av varandra för hur de skulle utforma de olika lagren i maskariumen.

väldigt aktiva då de bland annat samtalade med varandra om vad de gjorde och tog inspiration av varandra för hur de skulle utforma de olika lagren i maskariumen. Vi tog in maskariumena och nu tittar vi på dem varje vecka för att mata och vattna. Vad händer där i maskariumena? Vi hittade **maskbajs** i ett av maskariumena som vi tittade närmare på med vårt förstoringsöga. **'Bajset ser ut som trådar'** vi ser efter närmare. Vi fortsätter att forska om maskar i en bok, där vi kommer fram till att en mask kan bli ca 25 cm. Barnen gissar och visar hur långt de tror att 25 cm är.

Vi samlar fakta

I det fortsatta arbetet med maskar gör vi roll-på-vägg, vi ritar upp en mask, skriver i masken vad vi vet om den och utanför vad vi vill forska vidare om. Vi samtalar även om hur vi ska ta reda på fakta. Barnen talar om att fakta finns i böcker, lärplattan, film, dator och förstöringsägget. En pedagog lånar olika böcker om

maskar, sagor och fakta. Vi pedagoger tar även fram olika bilder på maskar, inte bara den vanliga daggmasken utan även andra sorts maskar. Vi befinner oss just nu i gränslandet mellan den naturvetenskapliga arbetsteorin och den förmänskligande arbetsteorin om maskarnas utseende och levnadssätt. Vi samtalar om barnens olika arbetsteorier som de kommer fram till efter vi har läst/forskat om maskar, detta för att fylla i vår roll-på-vägg samt att barnen ska få möjlighet att skapa en djupare förståelse för maskarna. **Barnen har målat maskar och hur de tänker att maskarna har det i sin miljö.**

Framtidstro

Sammanfattningsvis har barnen i detta projekt utforskat naturen på ett nära, lustfyllt och inflytelserikt sätt. Detta eftersom att barnens intressen, åsikter och tankar har fungerat som utgångspunkt för hur projektet framskrider. Vilket projektet syftar till: ge barnen en relation till naturen där barnen utvecklar sin ekologiska känslighet gentemot sig själv, andra och miljön. Vi pedagoger ger barnen möjlighet till att använda sig av hundraspråkighet eftersom det sägs att barnen berövas nittionio av dem inom förskolans värld, barnen är vår framtid och vi ska ge dem möjlighet till att skapa hopp och framtidstro. Vilket är något som Skolverket (2018) betonar:

En positiv framtidstro ska prägla utbildningen. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö och till natur och samhälle. Barnen ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig (s. 9)

Intresset för maskar kvarstod

Under vårterminens första veckor tog vi det lite lugnare i projektet, stämde av med barnen vart vi var och vart vi ville. En pedagog var ny och relationsskapande med barnen var fokus. Vi pedagoger upplevde att barnen fortfarande hade intresse för **daggmaskar**, och vi valde att ta ett teknik/bygg och konstruktionsspår då barnen även hade ett stort intresse för minecraft. I kombination med projektet och läslyftet samtalade vi och läste böcker med barnen om teknik och vad teknik faktiskt är. Detta var något som barnen fann intressant och de letade efter teknik i vår omgivning, inom- och utomhus. Med hjälp av bygg och konstruktion använde sig barnen av olika material och redskap för att skapa maskar och **"hus där maskarna kan bo med sina familjer"**. Maskariumen från höstterminen har fortsatt varit med oss vid samlingarna och då har vi vattnat samt matat dem. Vid ett tillfälle uttryckte ett barn **"MEN! Det är ju för trångt för dem"**, vilket de andra barnen tog inspiration av. De tittade och instämde med att säga **"maskfamiljerna behöver mer plats!"**. Att göra ett nytt, större maskarium som en nystart i projektet fick då bli. Vi valde tillsammans med barnen att ställa det vid vår projektvägg, som är en vägg där barnens bilder och foton samlas utifrån projektet maskar. **Vi valde att tillföra ett bord med stolar och papper samt färgpennor för att skapa en mötesplats för att kommunicera kring dokumentationen.**

Våra fokusfrågor i projektet blev att vi pedagoger tittar och lyssnar närmare in vad barnen ställer för frågor kring maskar och naturen, **hur kan de hundra språken och barnens fantasi göra att barnen närmar sig maskarna? Samt hur förstår barnen maskarna med hjälp av skriftspråket?** Vi startade upp med att dela in vår grupp i två mindre grupper för att kunna synliggöra alla barn och att alla barn kommer till tals. Vi pedagoger upplevde att detta underlättade för oss alla.

"MEN! Det är ju för trångt för dem", vilket de andra barnen tog inspiration av. De tittade och instämde med att säga **"maskfamiljerna behöver mer plats!"**. Att göra ett nytt, större maskarium som en nystart i projektet fick då bli.

Grupperna blev gul och rosa och detta är något som barnen själva fått välja och på ett demokratiskt vis. I Läroplanen för förskolan står det bland annat att vi i arbetslaget ska ”visa respekt för individen och medverka till att skapa ett demokratiskt klimat, där barnen får möjlighet att känna samhörighet och utveckla ansvar och solidaritet” (Skolverket, 2018, s.13).

Ett nytt maskarium och döden

Båda grupperna hjälptes åt att samla material till det nya, större maskariumet, men vad behöver vi? Barnen svarar en och en: gräs, löv, jord, sand. Grupp gul gör iordning det nya maskariumet genom att turas om att lägga i de olika materialen. När detta är klart tar vi och tittar efter tillsammans med rosa gruppen om det finns några maskar kvar i de gamla. (Vi hittar totalt fem stycken.

Vart kan de andra maskarna ha tagit vägen? Har de rymt, eller dött? Vad händer när maskarna dör? Ett barn svarar: **”Jo, de blir fjärilar och flyger upp till himlen”**. Barnet ändrar sig snart och säger istället att **”när de dör blir de zombies”**. Vi pedagoger uppmärksammade att detta var en frågeställning som många av barnen fastnade för och hade många teorier kring. Vi arbetade därför vidare med frågeställningen **”vad händer egentligen när maskarna dör?”**.

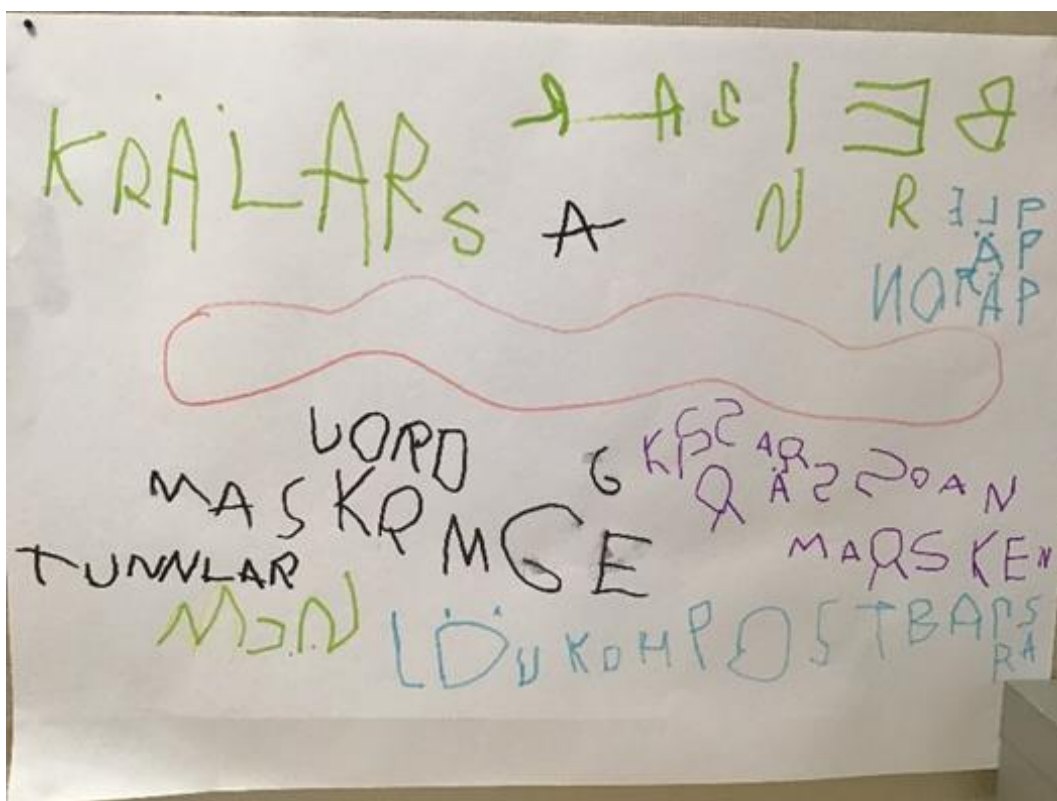
I den rosa gruppen trodde ett av barnen att **”maskarna blir dinosaurier och kommer till dinosaurielandet”**, medan ett annat barn hade som arbetsteori att **”de hamnar i kistor och åker upp till himlen”**.

Att ha olika uppfattningar om saker och ting är något som vi pratat mycket om i grupperna. Vi har uppmärksammat att barnen har utvecklat bredare förståelse för att det är okej att tycka och tro olika. Det har vi sett när barnen på ett mer öppet och nyfiket sätt lyssnar på varandras teorier och berättelser samt när de reflekterar med varandra om hur det skulle kunna vara.

Skrivande och fakta

Gula gruppen har skrivit **själva** vad de kan om maskar på ett stort **gemensamt papper** samt samtalat om vad de vill forska vidare om. Barnen hjälps tillsammans åt att skriva och visa varandra hur bokstäverna ser ut för att skriva orden de sagt, de får hjälp utav pedagog som talar vilken bokstav som kommer näst. Vi i förskolan ska lägga stor vikt vid "att stimulera barnens språkutveckling i svenska, genom att uppmuntra och ta tillvara deras nyfikenhet och intresse för att kommunicera på olika sätt" (Skolverket, 2018, s.8).

Vi kom fram till att vi tillsammans med den rosa gruppen ska göra en egen **faktabok om dagmasken** och vilken kunskap barnen förvärvar i projektet. För att hitta inspiration tittade vi i olika faktaböcker för att få syn på hur en faktabok kan se ut. Barnen uppmärksammade likheter och skillnader mellan de olika faktaböckerna, till exempel att det kan vara både små och stora bilder samt mycket eller lite text. Barnen kom fram till olika rubriker och demokratiskt delade vi gemensamt upp vilken grupp som skulle arbeta vidare med vilken rubrik. I skapandet av boken var barnen mycket engagerade över vad som skulle vara med och hur de ville utforma de olika sidorna. De har visat ett stort intresse för att

skapa i olika uttrycksformer. Bildskapande med olika material, såsom akvarell och flaskfärg har använts till ett flertal olika rubriker i boken. Till rubriken **"hur ser masken ut"** valde de att använda sig av två olika uttrycksformer, att skriva på dator med bilder till samt att skapa sina egna maskar i lera. När rosa gruppen arbetade med rubriken **"vad maskar äter"**, började barnen att samtala om vad maskarna INTE äter. Därför blev även det en rubrik i boken, och till den valde

barnen att fota med iPaden. Barnen gick då runt med iPaden inne på förskolan och hittade många saker som maskar inte äter, till exempel strumpa, skräp och barn. Ytterligare en annan uttrycksform som barnen valde var att dansa för att gestalta hur masken rör sig.

När rosa gruppen arbetade med rubriken **"vad maskar äter"**, började barnen att samtala om vad maskarna INTE äter.

Barnen gick då runt med iPaden inne på förskolan och hittade många saker som maskar inte äter, till exempel strumpa, skräp och barn.

Kapitlet om döden

Något som blev viktigt att ha med i boken var barnens tankar om döden, eftersom det är något som vi har återkommit till i många samtal. Vi valde därför att låta barnen illustrera sina tankar om döden. Varje barn fick ett vitt papper och välja vilket material de ville illustrera med, valet föll på tuschpennor. I början var det svårt för barnen hur de skulle måla, eftersom det var ett händelseförlopp. Barnen berättade vad de ville måla men kunde inte riktigt komma på hur, då började en pedagog att måla ett händelseförlopp som en seriestripp. Efter det fick barnen inspiration för hur de skulle kunna teckna sina egna berättelser. Ett barn satt länge och funderade och kom fram till:

”När masken dör blir den fiskemat som man har på kroken. Abborren äter den döda masken, sen steker gubben abborren och då äter gubben upp både fisken och masken. Vi människor äter maskar som har hamnat i abborrarnas mage.”

Under projektets gång har barnen också utvecklat intresse för och medvetenhet kring kretslopp. Vid många tillfällen då vi vistats i skogen har barnen reflekterat om vad man får och inte får slänga i naturen. Vi har lämnat äpple- och päronskruttar, banan- och clementinskal för att nästkommande vecka utforska vad som hänt med det vi lämnat. Barnen har blivit förundrade över varför äpple- och päronskruttarna försvunnit medan banan- och clementinskalen legat kvar. Barnen hade olika teorier om varför det kunde vara så:

”Maskar gillar ju inte clementinskal, men älgen kanske gör det!”

”Det är bara äpplen och päron som kan sjunka ner i jorden till maskarna”

”Alla frukterna försvinner men äpplen och päron gör det snabbast”

Sången om masken Sigge

Under hela projektets gång har vi arbetat med sången **”Masken Sigge”**, där sångtexten består av fakta. Barnen har arbetat med

texten genom olika uttrycksformer inom bildskapande för att avsluta med iMovie och QR-kod. Vi har uppmärksammat att barnen tagit till sig sångtexten, eftersom vi har hört dem sjunga den spontant i lekar och dels när vi varit utomhus och barnen har hittat plast, då de vid flera tillfällen uttryckt att **”vi måste kasta detta annars får maskarna ont i magen”**. Barnen har under våra promenader utanför förskolan varit aktiva och måna om att plocka upp skräp som vi sett ligga på marken för att ta med till förskolan och sortera till våra sopsamlarmonster. Detta visar på att barnen har utvecklat förståelse för kretslopp och att de val som vi människor gör påverkar naturen och de djur som lever i den. Detta är även något som står i förskolans läroplan: ” Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö och till natur och samhälle. Barnen ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig.” (Skolverket 2018, s.9).

Vid ett tillfälle då vi var i skogen hittade två barn en stor hög med jord:

”Det är här skatten ligger!”

”Nej det är ingen skatt, det är ju jätte-maskbajs”

”Aha, då är det ju visst ingen skatt...”

”Nej, för bajs är ju bara jord så skatten är väl någon annanstans”

Tillsammans har vi utforskat och upptäckt Lundsbrunn och dess olika miljöer, såsom **Sörboleden, Brunnsparken, elljusspåret, en grillplats**. Vid dessa platser har barnen **lekt olika typer av lekar**, vid en plats återkommer de alltid till en tåg-lek, vid en annan plats har pirater och portaler varit återkommande. Vi ser en skillnad under året i vilka som leker tillsammans, det har varit tydligt att desto längre in på läsåret vi kommit så ser vi att gruppen har stärkts i sina sociala relationer genom att alla barn leker mer tillsammans. Vi ser att barnen tar vara på **olikheter** genom exempelvis att kan någon klättra högt så är hen **”utkikskapten”** medan den som gärna vill vara **lokförare** får vara det.

Vi ser en skillnad under året i vilka som leker tillsammans, det har varit tydligt att desto längre in på läsåret vi kommit så ser vi att gruppen har stärkts i sina sociala relationer genom att alla barn leker mer tillsammans.

Projektets framskridande har varit möjligt för vårdnadshavare att följa på vår dokumentationsvägg och även på Delta, där har vi lagt upp både inlägg för hela gruppen och individen. Vi har också i den dagliga tamburkontakten samtalat med vårdnadshavarna om vad vi gjort, samt uppmuntrat barnen till att berätta vad vi gör i projektet. Barnen har haft många funderingar hemma som de gärna berättar för oss pedagoger, som vi i vår tur uppmuntrar dem till att berätta för resten av gruppen. Ett barn berättar ganska tidigt på våren, i början av uppstarten vid skapandet av det nya maskariumet: **"Vet du varför det inte var så många maskar kvar?" "Nej". "Jo det är för att Pettsons höns har ätit upp dem"**. Medan ett annat barn berättar i slutet av projektet om när de hemma i trädgården rensat maskrosor; **"Fröken vet du när jag och pappa drog upp maskrosor så kan maskarna använda gångarna som blir efter man dragit upp dem"**.

Vårdnadshavares delaktighet

Vi upplever att barnens intresse och engagemang för projektet resulterar i att dem har en vilja i att dela med sig och återberätta sina upplevelser och erfarenheter till sin familj. Vi ser att detta bidrar till att vårdnadshavare får en medvetenhet av projektet. Barnen plockar skräp och hittar insekter på vägen till förskolan som de tillsammans med sina vårdnadshavare berättar för oss när de kommer hit på morgonen. En morgon berättade en mamma och hennes barn att de hade sett fem olika fågelarter på vägen hit, barnet beskrev en fågel som svart och vit, vi tog då iPaden till hjälp för att få fram vad fågeln hette. Vårdnadshavarna har kunnat ta del av projektets framskridande genom vår lärplattform DELTA. Där har vi varje vecka uppdaterat vad vi gjort under veckan. Vi har även kontinuerligt delgett vårdnadshavarna vad vi gjort i gruppen och låtit barnen berätta. Vi har också haft dokumentation uppsatt i våra miljöer som lett till samtal om projektet.

Projektet har också bidragit till en föräldrasamverkan på en del hemvister där vi ville få vårdnadshavarna delaktiga. Exempelvis skrevs ett brev som vi la ut på delta till vårdnadshavarna där vi frågade om de tillsammans med sina barn kunde ta med sig något som barnen kopplar till spindlar när dem är hemma. De kunde vara allt från en bok om spindlar, till ett gosedjur eller en teckning där barnen målat en spindel exempelvis. Vi fick in en del olika föremål från barnen som vi sedan arbetade med. Föräldrarna var delaktiga och vi fick god respons på det som vi gjorde. Föräldrarna kunde ta del av alla processer genom bilder och text på delta, och även på all dokumentation som finns på avdelningen där barnen kan visa och prata om med sina föräldrar. En annan hemvist har haft ett samarbete med vårdnadshavare för att översätta olika begrepp som ”mask” till barnens modersmål. Även snigeln Kim var ett steg i att interagera med hemmet och göra vårdnadshavare delaktiga i verksamheten. Vårdnadshavare verkar positivt inställda till snäckan. Vi har skrivit en beskrivning till ”Kim” på svenska och arabiska till vårdnadshavare, så alla får vara delaktiga. När Kim kommer tillbaka till förskolan så visar vi med barnet vad de gjort tillsammans, barnen får sin stund i centrum. Vårdnadshavare får tillsammans med barnet skriva en kort text och skicka med några bilder efter vistelsen.

Pedagogernas processer

Vi pedagoger upplever att det varit av vikt för oss under projektets resa att lyssna in barnen och vara närvarade för att kunna se alla uttrycksformer så som ansiktsuttryck, kroppsspråk och känslor i barnens utforskade. Tillsammans med barnen har vi pedagoger också utvecklat nya kunskaper när vi fördjupat oss i olika detaljer om exempelvis naturen. Ytterligare en del som också haft en stor betydelsefull del i projektarbetet är reflektion. Reflektionerna vi har gjort varje vecka genom bilder och videos, har hjälpt oss till att synliggöra barnens utveckling och även bidragit till att vi ser vad barnen är intresserade i och vill ha utmaning i för att skapa ett meningsfullt lärande. samt för att få syn på vilken väg vi ska gå för

Under projektet har vi pedagoger haft en tendens till att rusa för fort fram, vilket bidrar till att vi missar många intressanta stopp på vägen. Att bromsa oss själva har på så sätt blivit en tydlig process för oss. Detta har resulterat i att både vi och barnen har fått möjligheten att få syn på saker som vi kanske annars hade rusat förbi, och som vi då istället kunde utforska djupare. En annan process som har varit viktig för oss är att få alla barn delaktiga. I vår barngrupp finns det barn som av olika anledningar väljer att inte delta på vissa aktiviteter, så som akvarellmålning, skapa med lera, limma. För att ändå göra dessa barn delaktiga har vi gett dem möjlighet att utföra liknande aktiviteter fast med färre barn omkring, vilket har fungerat väl. När vi sänker kraven och möjliggör en lugnare miljö ser vi att dessa barn vågar träda fram och på så sätt blir delaktiga i projektet.

Kompetensutveckling

Första kompetensutvecklingsdagen

Föreläsning om härskartekniker och psykologi inom arbetsgrupper, hur får vi en dynamik i arbetslaget.

Vi utformade regler för hur arbetslagets samarbete. Vad tycker jag är viktigt, hur gör vi/ jag.

Andra kompetensutvecklingsdagen

Workshop, utifrån intresse. Bland annat bildskapande utifrån projicering och skapande av ljud för de yngsta barnen.

Litteratur diskussion utifrån boken, Utbildning och undervisning i förskolan, omsorgsfullt och lekfullt stöd för lärande och utveckling (2018).

Tredje kompetensutvecklingsdagen

Vi arbetade med förskolans värdeord, hållbar utveckling, glädje, kreativitet och utmaning. Vi arbetade inför den nya förskolan.

Läslyftet

Vi har läst vetenskapliga artiklar utifrån fortbildning i läslyftet. Diskussionerna inom fortbildningen har kunnat bidra med hur man tänker kring barns språkutveckling.

Övrigt

Vi har läst och letat information och fakta, om de specifika områden som projektet hamnar i.

Sammanfattning

Det gemensamma har varit barnens utforskande av djur och natur. Alla grupperna har vistats på olika ställen i naturen och i närområdet för att komma nära naturen. Det har främst varit småkrypen som fascinerat barnen, humla, myror,flugor, myggor, maskar, spindlar, bärfisar, sniglar och snäckor har varit spännande att observera och se närmare på. Barnen har även rört sig i naturen, de har utforskat olika terräng och vandrat i den.

Barnen har upptäckt olika saker längs vägen men fokus har varit att förflytta sig i olika underlag. Barnen har klättrat, hoppat, hasat och rullat i naturen. Att sätta lärandet i kroppen har varit ett område som alla fokuserat på, uppleva med sina sinnen. Att vara ute har utvecklat barnens rörelseglädje och bidragit till en förståelse för hälsa och välbefinnande. Vi ser att barnen tycker om att vara ute och frågar själva efter att gå ut.

Naturen har då blivit en länk mellan fantasin och verkligheten i barnens lek, de har lekt pirater, tåg, räddat insekter i håligheter och funderat på hur naturen fungerar. Vi har också grupper där fokus har varit på lek och samarbete, och att vara tillsammans. Något som barnen fortfarande funderar på är olika småkryp, medan andra barn upptäcker höjder genom att hoppa från stubbar och stenar.

Hos de yngsta barnen tolkas ibland deras intresses och det kan vara en utmaning att hitta vad som ska utforskas djupare. En vinst har varit dialogen med vårdnadshavarna då de uttryckt vad barnen relaterar till hemma från förskolan. Vi har fått respons på att det vi gör på förskolan sätter barnen i rörelse, de tänker, funderar och gör projektet även hemma. En annan utmaning har varit att hålla i och fortsätta trots få barn och personal på grund av Covid -19, vilket påverkade den dagliga verksamheten.

Barnen har lärt sig om djur och natur och de har lärt sig att ta hänsyn till varandra men också till naturen. Det har varit viktigt för dem att plocka upp skräp. Barnen vill heller inte trampa på småkryp nu när de har en relation och förståelse för dem. Det finns också en stor faktakunskap som barnen erövrat under projektets gång om olika djur, insekter och natur. Vi har ett gäng maskexperter, barn som är bra på spindlar och några andra som kan väldigt mycket om håligheter. Barnen har utvecklat en förståelse för hur vi kan påverka naturen.